HET LAND VAN AALST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING
« HET LAND VAN AALST »

Jaargang XIII — 1961 Nr. 1

Bijdrage tot de Geschiedenis van het Godsdienstig Leven en de Kerkelijke Instellingen in het Land van Aalst tussen 1550 en 1621

TWEEDE DEEL

De gevolgen van de Protestantse Reformatie

INLEIDING.

Laat het inzicht van de hervormers goed bedoeld zijn geweest en ten dele zijn ingegaan tegen werkelijke misbruiken, die de Kerk al te lang bezoedelden, de gevolgen zouden evenwel verder reiken dan voorzien. Er werden geesten opgeroepen, die men aldra niet meer bij machte was te bezweren, zodat een opstand opstak als een stormwind, op zijn weg alles verwoestend wat de kerken aan godsdienstige waarden en kunstschatten bezaten.

De katolieke reformatie, door het Koncilie van Trente in het leven geroepen, werd er door vertraagd, zodat op menig gebied de mistoestanden bleven voortduren en de godsdienstbeoefening werd bemoeilijkt, zowel bij gebrek aan priesters als aan kerken, die in groten getale werden verwoest.

Zowel het godsdienstig als sociale leven werd ontredderd door de godsdiensttroebelen, die de armoede nog deden toenemen, terwijl de gevreesde pest het Land van Aalst nog meer ontvolkte, zodat de bevolking met ongeveer 2/3 verminderde.

Voor de katolieken in de Nederlanden stelde zich eveneens een gewetensprobleem, gezien zowel het godsdienstig als het nationaal element een rol speelden in de strijd tegen Spanje, waarbij beiden onmogelijk uit elkander konden worden gehouden.

Deze periode zal worden afgesloten met het behoud van het Katolicisme in de Zuidelijke Nederlanden, maar met het verlies van de nationale onafhankelijkheid. Na de troebelen, wordt de godsdienstige vernieuwing, zowel bij het volk als bij de klerus, met vaste hand aangepakt door de bisschoppen, die hierbij mochten rekenen op de ruimste steun van de burgerlijke macht.

EERSTE HOOFDSTUK

DE BEELDENSTORM EN ZIJN GEVOLGEN

De opstandige beweging ontstond in Frans-Vlaanderen en overspoelde een groot gedeelte van het graafschap Vlaanderen en Noord-Nederland, waarbij tal van kunstschatten zijn verloren gegaan. Als een plotselinge storm, in het midden van augustus 1566 opgestoken, werden « op barbaarse wijze beelden, schilderstukken, kerkramen, heilige vaten e.d. in de Katolieke kerken en kloosters stuk geslagen; de H. Hostiën over de grond gesmeten; kostbare gewaden en boeken verscheurd; talloze schatten van kerkelijke kunst werden vernield en andere heiligschennissen bedreven » (1).

De verantwoordelijkheid hiervoor rust vooral op de Kalvinistische predikanten, die in hun preken het volk hadden opgeruid tegen de Roomse afgoderij van de beeldenverering. Ongure elementen vonden hierbij een gelegenheid tot roof en plundering. « Ook de sociale nood van het gepeupel heeft een rol gespeeld bij de aanvallen op rijke kerken en kloosters... » (2). Daarbij « de overdreven duurte die het jaar 1566 kenmerkte, dreven de misnoegdheid van het volk tot het uiterste. De prijs van het graan is immers verdubbeld... » (3).

Een andere faktor, niet vreemd aan deze vernielingsaktie, was de terugkeer naar de Nederlanden, rond het jaar 1566 (4), van tal van vluchtelingen, meestal uit Engeland, dit vooral ten gevolge van het voorstel der edelen aan Margareta van Parma, tot moderatie of verzachting van de verordeningen tegenover de ketters. Deze ballingen keerden terug bezield met gevoelens van weerwraak en als ijverige gezanten van de nieuwe leer.

---

(1) *Katholieke Encyclopedie*, IV, 255.

(2) Ibidem, IV, 256.

(3) **H. Pirenne,** o.c., II, blz. 205. — Als een bevestiging hiervan, en tevens aantonend dat de prijsstijging nog immer aanhield, vinden wij in het kohier van de 20e penning van Borchtlombeek : « ... ons cooren en ander graen nu ghestelt es midts *de dierte* hoogher dan in quoeyer vanden hondersten penninc van den jare 69 was, want den jare 69 was, want den sack als doen en was maer ghestelt op 3 Rinsgulden dewelcken nu hier ghestelt es op 6 Rijnsgulden en terwe en evene na advenant » (Sa. Gent, P. 1571, 24 vo). — Het pastoreel verslag van 1565 te Oordegem bevestigt deze toestand : « Notandum quod licet hoc tempore certi fructus ascendant ad sommam 213 Renenses, elapsis aliquot annis solummodo ascendebant ad 120 Renenses et timendum est eosdem breviter plus decrescendos quam accrescendos » (Ra. Gent, fonds Bisdom, M. 107). — Deze prijsverhoging komt reeds voor vanaf 1556, zoals blijkt uit de kerkrekening van Lede van 1558, « midts den grooten dieren tijt » wordt « bij de gratie van den heere in Lede » aan ieder van de geestelijken 12 pond parisis geschonken en wordt vanaf 1558 de gewone vergoeding met ¼ verhoogd. Dit stemt trouwens overeen met de prijsverhoging van de tarwe, waarvoor in 1557 15 schellingen 6 deniers par. voor één vat werd betaald en in 1558 20 schellingen par. (Kerkarchief Lede).

(4) *Geschiedenis van Vlaanderen*, V, blz. 125.

1 §. Voorspel van de Beeldenstorm te Ronse in 1559.

De nijverheid bracht Ronse, zoals trouwens ook Oudenaarde (5), in kontakt met het buitenland. Kooplieden en arbeiders kwamen en gingen. Zij waren tevens de dragers en de verspreiders van het protestantisme. Dat deze leer hier weerklank had gevonden blijkt uit de « Tekst van het Compromis », ondertekend door 231, zowel katolieke als protestantse burgers van Ronse, in oktober 1566 en gestuurd aan de Infante Margareta van Parma (6). Hierbij werd vrijheid van geloof voor de protestanten gewaarborgd, terwijl dezen de verplichting aangingen zich van iedere gewelddaad tegenover de katolieken te onthouden.

Dit kompromis wijst er op dat de protestantse partij reeds over meer dan gewone macht beschikte. Trouwens van de ongewone protestantse invloed in Ronse was reeds een bewijs geleverd in 1559. Nog vóór de opstand in Zuid-Vlaanderen (1561) en Valencijn (1562), werden zowel de St. Pieters- (7) als de St. Maartenskerk (8) aldaar afgebrand en vernield, terwijl de kollegiale kerk van St. Hermes (9) bij deze gelegenheid werd geprofaneerd, ten gevolge van de aangerichte vernieling.

Uit een rapport van het Ronsische magistraat (10) blijkt dat hier in de zomer van 1566, reeds vóór de Beeldenstorm, op verschillende plaatsen publiek werd gepredikt, o.m. op de markt, voor de St. Hermeskerk, in de schuur van de weduwe Hugo Moyaert (die hiervoor zou worden terechtgesteld) en in de « Fiertelmeers ». Aan deze preken namen deel talrijke inwoners (sommigen gewapend met pistolen en hellebaarden), zowel van Ronse als van de omliggende dorpen, o.m. uit Berchem, Bevere, Etikhove, Kwaremont, Leupegem, Melden, Nukerke, Oudenaarde, Schorisse en Zulzeke. De groep die op 14 juli 1566 door de straten van de stad trok, psalmen-zingend, werd geschat op 9 à 10.000 personen.

Als plaatselijke predikanten noemt de pastoor in ditzelfde rapport : Joos Schelins, behanger te Oudenaarde, meester Georges van Tielt, zekere Schuddematte van Ronse, Arendt van Pouck of de Poucq, meester Cornille, een vreemd predikant, meester Hermes Baequereel, Hermes Beyers, broeder Loys, apostaat der Franciskanen te Aat, verder nog een Fransman en een Anabaptist, die predikte in de Fiertelmeers.

---

(5) **Edgar Janssens,** *Les premiers développements du Protestantisme dans les Pays-Bas du Sud et la prise d'Audenarde par les Gueux des bois.* Luik, 1951.

(6) **J.H. Bekouw,** *Bannelingen en vluchtelingen uit Ronse,* II. Naarden, 1949, blz. 7-11.

(7) « per incendium et confractionem (in 1559) » (1569). — A. Cambier in Annalen van... Ronse, d. VIII, 1959, blz. 21, schrijft over een brandramp die de stad, en ook de kerken, op 21 juli 1559 teisterde. Hij geeft evenwel geen verband aan met protestantse beroerten, wat nochtans duidelijk blijkt uit de dekanale bezoeken van 1569, waar tevens sprake is van « confractionem ».

(8) « per incendium quo totum templum prorsus conflagratum fuit anno 1559 » (1569).

(9) « Omnia altaria profanata, ita ut nullum restat consecratum » (1569).

(10) A.R.A. Brussel, fonds Raad van Beroerten, nr. 60, blz. 167 v. Dit verslag werd opgemaakt op 12.10.1567.

Volgens de dekanale bezoeken van 1569 was toen het koor van de St. Pieterskerk van Ronse hersteld en met stro gedekt en was de St. Maartenskerk reeds heropgebouwd. Van de beeldenstorm in 1566 hadden deze kerken weinig te lijden, gezien de geuzen in 1559 hun vernieling grondig hadden verricht (11). Des te erger werd de streek van Ronse, evenals St. Hermeskerk, door de Beeldenstorm van 1566 getroffen.

2 §. De Beeldenstorm in het Land van Aalst.

Over de Beeldenstorm in het Land van Aalst worden wij slechts ingelicht door de dekanale verslagen van het distrikt Ronse. Inderdaad, zonder in bizonderheden te treden, geeft de deken Joannes Hauchin in 1569 een duidelijk overzicht van de schade aan de verschillende kerken berokkend.

Als nadere aanduiding omtrent het tijdstip, waarop de beeldenstorm in de streek van Ronse woedde, is het mogelijk er op te wijzen dat de streek van Oudenaarde omstreeks 20 augustus aan de beurt kwam, terwijl de stad Oudenaarde deze tol betaalde op 24 augustus (12). Daar werd de kerk bezet « door een grote massa, vooral gekomen uit het Land van Aalst » (13). Volgens het hogergenoemd Ronsisch rapport kwam een talrijke menigte, op 19 augustus, van Oudenaarde met brokstukken van beelden en begon haar vernielingswerk in St. Hermeskollegiale te Ronse.

Van de drieëndertig kerken, die voorkomen in het dekanaal verslag van 1569 (14), bleven er slechts zeven gespaard, terwijl twee reeds hun tol hadden betaald in 1559. Amengijs, Elst, Munkzwalm, Roborst, Rozenaken, St.-Kornelis-Horebeke en Zegelsem bleven van de beeldenstorm gespaard. Voor de overige kerken was de graad van vernieling zeer verschillend. Berchem en Wijlegem werden slechts « ontheiligd door de ketters » (15), zonder nadere aangifte van de veroorzaakte schade; voor Ename (16), Maarke (17) — waar men, evenals te Schorisse, de onlusten schijnt te hebben voorzien —, Nederename, Ronse St. Maarten (18) en St.-Maria-Horebeke (19) wordt de schade gering genoemd; voor Edelare bedroeg ze 100 florijnen (of ongeveer 17 pond groot) (20), voor Etikhove evenveel, voor Kerkem 60 pond

---

(11) St. Maarten : « confractio exigua cum omnia perierant incendio » (1569); St. Pieter : « confractio estimari potest ad 2 P. gr. » (1569).

(12) **Edgar Janssens,** o.c. blz. 52.

(13) **Edgar Janssens,** o.c. blz. 54.

(14) Beerlegem + Paulatem, Dikkele, Dikkelvenne, Hermelgem + Nederzwalm, Hundelgem, St.-Maria-Latem komen niet voor in de verslagen van het distrikt Ronse in 1569 en 1572, wel vanaf 1575; Meilegem vanaf 1592.

(15) « prophanatio ab hereticis » (1569).

(16) « confractio exigua cum multa ablata ante adventum sectariorum », « lapis (summi altaris) fuit confractus cum deponaretur tabula altaris per catholices » (1569).

(17) « confractio exigua cum pleraque fuerunt sublata » (1569).

(18) « confractio exigua cum omnia perierant incendio (anno 1559) » (1569).

(19) « confractio exigua » (1569).

(20) 1 pond groot of 1 pond vlaams (= 6 florijnen) bezat midden de 16e eeuw een waarde van ongeveer 25 goud frank.

groot, voor Kwaremont 400 florijnen (of ongeveer 66 pond groot), voor Leupegem (21) 300 florijnen (of 50 pond groot), voor Mater 140 florijnen (of ongeveer 23 pond groot), voor Melden 80 pond groot, voor Michelbeke 200 florijnen (of ongeveer 33 pond groot), voor Nukerke (22) 400 florijnen (of ongeveer 66 pond groot), voor Ronse St. Pieter 2 pond groot, voor Rozebeke werd de schade geschat op 140 pond groot, te Schorisse was ze « zeer groot » (23), te St.-Blasius-Boekel 30 pond groot, te St.-Denijs-Boekel 200 florijnen (of ongeveer 33 pond groot), te Volkegem 3 pond groot, te Welden 8 pond groot, te Zulzeke, alwaar de vernieling herhaaldelijk plaats vond (24), 600 florijnen (of 100 pond groot).

Bij deze gegevens passen wel een paar beschouwingen. De plaatsen, die volledig gespaard bleven of slechts werden geprofaneerd, telden volgens de verslagen van 1569 geen ketters en slechts een tweetal verdachten. Dient een verklaring gezocht in een bizonder gunstige invloed van de pastoor ? Niet noodzakelijk, wanneer men weet dat juist de helft van de pastoors van deze acht gespaarde parochiekerken in konkubinaat leefden en één dikwijls afwezig was, terwijl de overige drie hun taak met zorg vervulden. Het gespaard blijven zou dus veeleer te verklaren zijn uit een toevallige omstandigheid, of uit het feit dat sommige dorpen verder verwijderd lagen van grotere wegen.

Schorisse, waar de vernieling zeer groot was, telde een twintigtal ketterse families en de pastoor leefde er in konkubinaat; eveneens te Melden waren verscheidene ketters (25) en een pastoor van hetzelfde gehalte als te Schorisse. Leupegem (26), Nukerke (27) en St. Denijs-Boekel (28) waren dorpen door de ketterse geest besmet, terwijl Kwaremont, Michelbeke, Rozebeke en St.-Blasius-Boekel geen ketters telden en toch zwaar werden getroffen. Dit wijst er op dat de beeldenstorm door elementen, vreemd aan het dorp, werd uitgevoerd, hier en daar geholpen door plaatselijke afvalligen. Is het te ver gezocht wanneer ten minste een gedeelte van de verwoestingen wordt toegeschreven aan de Ronsenaars, die talrijk de nieuwe leer waren toegedaan ?

Omtrent de aard van de veroorzaakte schade vernemen wij evenwel minder. Op de meeste plaatsen werden de altaren ontwijd, ver-

---

(21) « confractio fuit vehemens » (1569).

(22) o.m. « feretrum S. Stephani in nihilum reductum per hyreticos, neque quidquam recuperari potuit » (1569).

(23) « confractio fuit maxima » (1569).

(24) « confractio fuit vehemens et sepius iterata » (1569). Aldaar werd o.m. verwoest het « repositorium Venerabilis Sacramenti confractum ab hereticis », « missale unam impressum... vile, reliqui libri exusti ab hyreticis » (1569).

(25) « Hereticus quidam faber ferraris », maar naast die smid, « multi absoluti a decano ab heresi post Pascha » (1569).

(26) « locus infectissimus », « heretici adhuc suspecti, qui jam prius ceperunt visitare templum » (1569).

(27) 15 ketters + « plures sunt rarius frequentantes templum » (1569).

(28) « pagus multum olim infectus » (1593).

nield of weggenomen door de ketters (29). Van andere zaken is er geen spraak. Onrechtstreeks, uit latere dekanale verslagen, kan worden opgemaakt dat ook de altaarschilderijen hetzelfde lot ondergingen. De deken stelt o.m. vast voor Etikhove dat er nog geen enkel schilderij op het altaar is (30), al werd de schade reeds voor 5 pond groot hersteld.

Op tal van plaatsen waren de altaren hersteld in 1569. Zo te Edelare, Kwaremont, Nederename, Melden (3 van de 5 heropgericht), St.-Blasius-Boekel (3 van de 4 heropgericht), St.-Denijs-Boekel (4 heropgericht) en Volkegem. Te Schorisse was het hoofdaltaar tijdig weggenomen, daarna door de bevolking teruggeplaatst, terwijl de 6 overige altaren werden hersteld.

Ter vervanging van de ontwijde en vernielde altaren, bediende men zich in de meeste kerken van een draagbaar altaar (gewijde altaarsteen).

Buiten de dekenij Ronse, komen in de dekanale verslagen slechts gegevens voor omtrent deze verwoesting, in de dekenij Geraardsbergen, en dit voor slechts vier parochies. Bleven de andere kerken van dit distrikt gespaard? Mogelijk wel, gezien o.m. te Denderleeuw de beeldenstorm zich beperkte tot het stukslaan van kruisen op het kerkhof (31). Te Massemen (32) werd in 1566 één van de drie altaren geprofaneerd; te Moerbeke al de altaren (33); te Moortzele het enig altaar, waarbij de altaarsteen werd verbrijzeld (34); te St.-Goriks-Oudenhove werd één altaar ontwijd (35).

En in de overige dekenijen? Hierover zwijgen de dekanale verslagen. Uit de veroordelingen door de Raad van Beroerte uitgesproken (36) tegenover belhamers, die zich hebben schuldig gemaakt aan vernieling, blijkt dat deze stamden uit verschillende dorpen, ook uit de streek van Aalst, o.m. Adriaan van den Bossche van Aalst, die werd onthoofd (37), Adriaan de Hamere van Burst onthoofd te Brussel (38), Jan Schinghe van Teralfene opgeknoopt te Liedekerke (39),

(29) Te Edelare « unicum altare de novo erectum », te Kerkem « tria fuerunt consecrata altaria, sed omnia prophanata », te Kwaremont « nullum altare consecratum, fuerunt tria, sed confracta per hyreticos », te Leupegem « altaria nulla consecrata... a confractione », te Nukerke « ante confractionem duo altaria consecrata, tria non », te Rozebeke « fuerunt tria altaria deversa per hyreticos », te St.-Maria-Horebeke « summum altare profanatum a° 1566 per amotionem saxi supremi a reliquo corpore » (1572), te Volkegem « unum altare dirutum » (1569). te Wijlegem « duo altaria prophanata per hyreticos » (1569), te Zegelsem « 4 altaria diruta per hyreticos » (1569).

(30) « nulla adhuc tabula altaris » (1569).

(31) « certain brisement d'une Imaige et figure de notre Seigneur... fait et rompu au chimetiere de la paroisse de Leuwe lez le denre » (A.R.A. Brussel, Rekenkamer, nr. 18774, 11 v.).

(32) « altare unum profanatum » (1574).

(33) « 6 altaria a novomachis profanata, hinc in portatili rem divinam persolvere necesse est » (1574).

(34) « ... non integram lapidem habet, sed varia lapidum fragmenta » (1574).

(35) « unum ex altaribus profanata » (1574).

(36) A.R.A. Brussel, fonds Rekenkamer, nr. 18774 en volgende.

(37) ibidem, Rekenkamer, nr. 18774, 5 v.

(38) ibidem, 5 v.

(39) ibidem, 11 v.

Jan Stoop, geboortig van Gent, werd onthoofd te Aalst (40) evenals Maarten van der Muelen z. Jaak (41) en Pieter van den Hole, beide geboortig van Welden (42). Tal van andere, die voortvluchtig waren, behoorden eveneens tot de omgeving van Aalst, nl. de schildknaap Antoon du Bosch, de handelaar Adam Stoop, Willem Bauwens van Liedekerke, de herbergier Joos Mournay van Denderleeuw, Nikolaas Maes van Liedekerke enz.

3 §. **De Repressie.**

Had de vernieling grote en onherstelbare schade aangericht aan menig kunstgewrocht, de hierop volgende repressie zou hard zijn. Als antwoord op de beeldenstorm stuurde de verontwaardigde Filip II, om de smaad aan de H. Kerk aangedaan te wreken en de opstand voor goed te onderdrukken, op 30 oktober 1566, de hertog van Alva naar de Nederlanden. Zijn « Raad van Beroerte », meestal « Bloedraad » geheten, zou dat werk opknappen.

Uit de verschillende rekeningen, bewaard in de Rekenkamer, betreffende de verbeurd verklaarde goederen, blijkt dat voor het Land van Aalst 40 personen werden terechtgesteld in verband met de Beeldenstorm. Brandstapel, galg of schavot waren het lot van 38 mannen en 2 vrouwen. Vierentwintig behoren tot het distrikt Ronse, 8 tot Aalst en evenveel tot Geraardsbergen.

Volgende personen werden terechtgesteld : Joos Baert z. Gillis, van Etikhove, vader van 7 kinderen, terechtgesteld te Aalst; Jan Bauwens, van Schorisse, vader van 10 kinderen, aldaar terechtgesteld; Arend Bayart gen. Ghewillic, van St.-Maria-Horebeke, vader van 7 of 8 kinderen, terechtgesteld te Geraardsbergen; Adriaan van den Bossche, van Aalst en aldaar onthoofd; Jaak Bufkins gen. Olieslagers, van Ronse en aldaar terechtgesteld op 19.2.1568; Hanskin Bruggeman, eveneens van Ronse, opgeknoopt te Nukerke op 15.5.1568; de Ronsenaar Jaak Brulant, die het altaar en beeld van St. Hermes vernielde in de kollegiale kerk te Ronse, werd aldaar terechtgesteld op 8.10.1566; de Ronsenaar Louis de Clercq gen. Muylen werd gehalsrecht te Ronse op 11.6. 1570; Jaak van den Dale, z. Hermes × Hermine sVisschers, terechtgesteld te Ronse; Antoine Dauby, van Juvenchy-le-Riche, te Ronse verbrand op 22.12. 1568; de Ronsenaar Gheleyn Eeman gen. Platterbursse, onthoofd te Ronse op 11.6.1570; Joos Everaert z. Jan, van Berchem en aldaar onthoofd; Thomas Grenyn, geboortig van Kamerijk, soldaat te Valencijn, werd te Ronse onthoofd op 22.12. 1568; Adriaan de Hamere z. Martens, van Burst, terechtgesteld met het zwaard te Brussel; de Ronsenaar Gillis Hannycke en zijn zoon Jan, de eerste verbrand op 11.6.1570 en de tweede onthoofd op 20.5.1570, te Ronse; Pieter van den Hole, echtgenoot van Elisabeth van Borst, van Welden, onthoofd te Aalst; Hermes Huysman, z. Hubert, van Ronse en aldaar onthoofd op 23.9.1568; Jan Maelruyt gen. Schoutse, z. Willem, van Ronse en terechtgesteld op de brandstapel te Gent op 10.6. 1568; Adriaan van Maldegem, priester van Strijpen, eveneens terechtgesteld op de brandstapel; de Ronsenaar Gheert Moyaert, terechtgesteld te Pamele-Oudenaarde; Maarten van der Meulen, z. Jaak, echtgenoot van Margriet van den Houcke, van Melden, werd onthoofd te Aalst; Jan van Outryve (of Aultryve), brouwer te Ronse, op 29.7.1568 te Ronse gehalsrecht; Ghelein de Pape, van Geraardsbergen, « prins en lhospital comme vagabondant et convaincu d'avoir brysé ymages », te Ronse onthoofd op 22.12.1568; Jan de Pottere, van Mater, vader met drie kinderen, te

(40) ibidem, 16 v.
(41) ibidem, 17 v.
(42) ibidem, 33 r.

Geraardsbergen terechtgesteld; Lieven de Pottere, z. Jan, van Ronse, aldaar onthoofd op 30.6.1569; Adriaan Pot, van Etikhove, te Geraardsbergen terechtgesteld; Bartholomeus van den Putte, van Zottegem, onthoofd te Gent; Jan Schinghe, z. Gillis, van Teralfene, aldaar opgeknoopt wegens het vernielen van kruisbeelden op het kerkhof te Denderleeuw; Jan Stoop, echtgenoot van Lievine sWulfs en vader van 9 kinderen, van Gent, onthoofd te Aalst; Joos Swert, van Mater, terechtgesteld te Geraardsbergen; Jeroom de Valckenere, vermoedelijk van Viane, terechtgesteld te Edingen; Jan Vene gen. de Zaghere, van Mater, terechtgesteld te Geraardsbergen; de Ronsenaar Louis van Verre, « procureur postulant », op 29.7.1568 onthoofd te Ronse; Orleaan de Visschere, z. Geert, van Ronse en aldaar opgeknoopt op 29.7.1568; Jan de Vos, van Ronse, terechtgesteld te Deinze; Joris van Weldene, van Mater, te Geraardsbergen terechtgesteld; Jan van de Wiele, van Ronse en aldaar verbrand op 22.12.1568; Jan van Wyemeersch, z. Adriaan, vader van kleine kinderen, van Welden, gehalsrecht te Aalst; Jan van Winghene gen. Distele, van Ronse, op 26.6.1568 aldaar opgeknoopt. — Louis de Vriendt, van Ronse, werd op 18.8.1569 aldaar gedood bij een gevecht met een hellebardier, die hem achterna zat; daarna werd zijn lijk aan de galg opgehangen.

Ook twee vrouwen werden te Ronse terechtgesteld, nl. Katerijne van den Berghe, d. Adriaan, weduwe van Lieven de Pottere en Loyze Kijkempost, weduwe van Hugo Moyaert (60 j.), op 30.6.1569.

Het aantal van deze, die tijdig uitweken en hun goederen zagen verbeurd verklaard, bedroeg voor het Land van Aalst, volgens dezelfde Rekenkamer, 420 volwassenen. Hierin bedraagt het aandeel van de stad Ronse alleen 76,6 % (voor de terechtgestelden 57,5 %) en voor de streek Ronse-Oudenaarde 95 % (en 82 % voor de terechtgestelden).

De uitwijkelingen van Ronse bestonden uit 58 gezinnen (man en vrouw en eventueel kinderen), verder uit 172 mannen en jongelingen en 34 vrouwen(weduwen en jonge meisjes). In totaal 322, naast 24 terechtgestelden, w.o. een drietal vreemdelingen (43). De meeste gevluchten brachten zich niet verder in veiligheid dan nodig was om buiten de handen van de Bloedraad te blijven. Volgens de rekening van 1581 (44) waren er 112 gevlucht naar Gent, 18 naar Oudenaarde (later in Gent), 2 naar Antwerpen, 5 naar Doornik, 1 naar Brugge, 1 naar Hulst, 1 naar Vlissingen, 1 naar Engeland. Zevenendertig huizen worden vermeld als zijnde afgebrand, terwijl de overige huizen en bouwgronden vaag bleven liggen, « a cause de peu de peuple » (45) en « a cause des villes voysines tenues par les rebelles » (46), « ... et aussy par le peu de peuple que lors estait demourant au dict Renaisc, lequel (craignant les coursses des voleurs) se tenait en l'eglise... ».

Ronse was dus zeer besmet door het protestantisme, wat het magistraat, trouwens met een zekere overdrijving om hun onverschilligheid en gebrek aan doortastendheid te vergoelijken, op 12 oktober 1567 in het verslag over de Beeldenstorm doet verklaren, dat in de stad slechts verblijven « un petit nombre des gens de bien et catholiques et au contraire la grande multitude des sectaires » (47).

Enkele gevluchten, van wie de goederen werden verbeurd verklaard, werden achteraf begenadigd, omdat zij vermoedelijk ten onrechte op de lijst van de auditeur waren geplaatst geworden. Aldus

---

(43) **J.H. Bekouw,** o.c., I, blz. 31-33, somt er, ten onrechte, acht meer op.
(44) A.R.A. Brussel, fonds Rekenkamer, nr. 19065.
(45) ibidem, nr. 19066, 8 r. (anno 1583).
(46) ibidem, nr. 19067, 9 v. (anno 1585).
(47) A.R.A. Brussel, fonds Raad van Beroerte, nr. 60, blz. 167 v.

een kanunnik van St. Hermes te Ronse, Laureins Bacquereel, die in 1581 aangegeven staat als gevlucht naar Doornik en wiens huis onder sekwester was geplaatst, maar voor wie in 1583 wordt aangegeven dat hij zich in voornoemde stad bevindt om er de ornamenten van de kerk te bewaren. Of gold dit slechts bij de mislukking als een alibi ?

Dat ook de streek Ronse-Oudenaarde door de verspreiding van de nieuwe leer was beïnvloed geworden, blijkt uit de rekeningen van het kwartier Geraardsbergen (48), waarin als uitwijkelingen 8 gezinnen staan aangegeven, daarbij 57 mannen, 5 vrouwen en 9 terechtgestelden. In totaal 87 volwassen personen. Te verdelen als volgt over de verschillende dorpen : Berchem 3, Geraardsbergen 1 en 1 terechtgestelde, Edelare 11, Etikhove 22 en 2 terechtgestelden, Leupegem 6, Maarke 3. Mater 3 en 4 terechtgestelden, Melden 14, Nederbrakel 1, Nukerke 5, Opbrakel 2, Schorisse 1 en 1 terechtgestelde, St.-Maria-Horebeke 1 terechtgestelde, Zegelsem 2 bannelingen, Zulzeke eveneens 2, en verder nog 4 uit dit kwartier, zonder vermelding van het dorp. Twee worden aangegeven als uitgeweken naar Engeland, nl. Jan de Bock van Mater en Pieter Haegeman van Opbrakel.

Aalst en omgeving (49) komen er best voor, nl. met 2 uitgeweken gezinnen uit Zottegem, één vrouw uit Hofstade, naast 17 mannen. Verder 8 terechtgestelden. Aalst telt slechts 2 gevluchten en 2 terechtgestelden, Borchtlombeek 1, Burst 1 terechtgestelde, Denderleeuw 1 banneling, Dikkelvenne eveneens 1, Ename 2, Grotenberge 2, Hermelgem 1, Liedekerke 2, Strijpen 1 terechtgestelde, Teralfene 1 gevluchte en 1 terechtgestelde, Velzeke 1 banneling, Welden 1 gevluchte en 2 terechtgestelden, Zottegem, buiten voornoemde gezinnen, nog 2 bannelingen en 1 terechtgestelde.

Voor Ninove en het Land van Rotselaar worden slechts 4 personen aangegeven, die binnen dit grondgebied goederen bezaten, maar elders woonden.

Hier volgt de lijst van de uitgewekenen en bannelingen onmiddellijk na de beeldenstorm : Gaultier Allaert, Ronse. Hubrecht van Aersdale, Ronse. Nikolaas van Aersdale (geh. + kind.), Ronse. Adriaan Baccau en echtgenote, Ronse. Jan Baccault z. Hermes, Ronse. Jan Baccault gen. Backer Jan, Ronse. Pieter Bachau z. Jan en echtgenote, Etikhove. Pieter de Backere, omg. Oudenaarde. Weduwe Gillis Backereel, Ronse. Bartholomeus Baert (geh. + kind.), Etikhove. Pauwel Baert en zijn vrouw Barbara van Hollandt, Maarke. Pieter Baert en Barbara van Hoolandt, Leupegem. Tobias van Baesbanck, Zulzeke. Jaak Bavijns z. Antoon, Ronse. Willem Bauwens, verbleef te Liedekerke. Joos Bellins of Bellincxs z. Willem, Ronse. Simon Bellins of Bellincx, met echtgenote Johanna sRoers, Ronse. Adriaan van den Berghe, Ronse. Gillis van den Berghe met echtgenote Hermine Rooze, Ronse. Loys van den Berghe gen. Keykins met echtgenote Anna Kijkempoost, Ronse. Pieter van den Berghe met echtgenote Anna sPotters, Ronse. Remeeus van den Berghe, Ronse. Jan Berquier of Bracquier, Edelare. Loyse Bertoult, Ronse. Marie Bils d. Jan, Ronse. Pieter de Blaes met echtg. Marie van der Borght, Ronse. Willem de Blaes, Ronse. Joos de Blauwere, « tondeur de drap », Ronse. Jan Blomme, Ronse. Jan de Block z. Lauwereins (geh. + 5 kind.), Mater. Gillis Bogert, « couturier » en echtgenote, Ronse. Matthijs Bonaert en zijn echtg. Pieryne van den Cloostere, omgeving Oudenaarde. Cornelis van der Borcht en zijn echtg. Stoffelijne Curthals, Ronse. Jacob van den Borre en zijn echtg. Margriet Bufkins

(48) A.R.A. Brussel, fonds Rekenkamer, nr. 18899.
(49) ibidem, nrs. 18774, 18775 en volgende.

(+ kind.), Edelare. Andries van Borreghem (geh. + 3 kind.), Edelare. Jonker Antoon du Bosch, Aalst. Adriaan Bosschart met echtgenote en kinderen, Ename. Adriaan Bouckenole met zijn echtg. Lysbette de Winghene, Ronse. Erven Gregoor van Bouckenole, Ronse. Pieter Bouvrie of Bouverij, Ronse. Jan van Bracle met echtgenote en 2 kinderen, Etikhove. Barbara van den Broucke, weduwe Willem van Coppenole, Ronse. Weduwe Hendrik van den Broucke, Ronse. Jaspar van den Broucke, « parementier de noveau » en zijn echtgenote, Ronse. Pieter van den Broucke (geh.), Melden. Weduwe Colaert Brugheman, Ronse. Pieter Bruggheman gen. Champ en zijn echtgenote, Ronse. Franchois Bruneel, Ronse. Gillis Bruneel, Ronse. Meeus Bruneel, Ronse. Pauwel de Brune, Ronse. Antoon Bufkins, Ronse. Hubrecht Bufkins alias Pachtere, Ronse. Jaak Bufkins gen. Coppen te Maeye, « lakenhandelaar » met zijn echtg. Martine Hughe, Ronse. Jan Bufkins, « chafstier » met zijn echtg. Anna Myclot, Ronse. Loys Bufkins met zijn echtg. Margriete van den Weghe, Ronse (« bringht over dat hij heeft in zijne coopmanschap 50 pond groot », Penningboek, nr 249, 4 v., a° 1575). Pieter Bufkins, Ronse. Loys Bullins, Ronse. Pieter Bunrie, Ronse. Noel de Butseler, « Nukerke en Melden » (Sic). Pieter Caesens, Berchem. Bernardt Callart, priester, vroeger pastoor te Hermelgem. Jacob Cautaert, Ronse. Weduwe Oste Cauterman, Ronse. Franchois de Cherdere, Ronse. Joos de Clerck z. Lieven, omg. Oudenaarde. Loys de Clercq alias Meneuskins, « escrinier », Ronse. Hugo van der Cappelle, Ronse. Jan Consaert gen. Suabbe, Berchem. Jan van Coppenole, Ronse. Margriet van Coppenhole, weduwe Jaak van de Weghe, met Lijntjen en Claerken van den Weghe, haar ongehuwde dochters, Ronse. Maarten van Coppenole, « crassier », Ronse. Pieter van Coppenole, Ronse. Rolland van Coppenolle alias Sarteel of Scarteele, Ronse. Jan de Cordier z. Steven met zijn echtg. Margriet Tornois, omg. Oudenaarde. Daniel Corthals, Nukerke. Jan van Costerhault, Ronse. Adriaan Cottins gen. Schietcatte (geh. + 4 kind.), Mater. Antoon Cousaert, Ronse. Hermes Cousaert, Ronse. Antoon de Crakere met echtgenote Antonie Cousert (met kind.), Ronse. Weduwe Pauwel de Critz, Nukerke. Adriaan de Cubbere, Ronse. Simon de Cuckelier, omg. Oudenaarde. Stefaan Cuenebrouck z. Jan. omg. Oudenaarde. Arnout van den Dale, Zottegem. Willem van den Dale, Ronse. Willem van den Dale gen. de Ghilde, Ronse. Hermes van den Dale, Ronse. Jan van den Dale z. Hubert en zijn echtg. Margriet de Mey, Ronse (« affirmeert thebbene in coopmanschap 50 pont groot, Penningboek nr. 249, 4 r., a° 1575). Pieter van den Dale z. Hubert en zijn echtg. Guillemette, Ronse. Gillis Dannis gen. de Loosere (geh. + kind), Ename. Adrien Daugnon of Dauguyn, « tondeur », Ronse. Daniel Delinck (of Deluick), Ronse. Willem Delinck, Ronse. Hermes Delinck met zijn echtg. Jakemijne Bakereel, Ronse. Mark Delinck, Ronse. Pieter Delinck, Ronse. Erven Pieter Delinck, Ronse. Pieter Deskaens, Edelare. Jan Dolieslaghere z. Arents (geh. + kind.), Edelare. Weduwe Joos Dolyt of Jolyt, Ronse. Hubrecht van der Donct, Ronse. Franchois de Dondere z. Gillis, Etikhove. Jan de Donckere, Ronse. Antoon van der Eecke, Ronse. Meeus van der Eecken met zijn echtgenote, de dochter van Gillis Bruneels, Ronse. Weduwe Hermes van der Eecken, Ronse. Jan van Elssene of Helsne, Ronse. Pieter van der Elst en zijn echtg., Etikhove. Adriaan Falloen (geh. + 3 kind.), Leupegem. Loys Falloen of Felhoen z. Passchier en zijn echtg., Ronse. Passchier Felhaen, Ronse. Franchois de Febure, garenhandelaar, Ronse. Loys de Febure, « sayant meste de prescher auparavent les troubles », met zijn echtg. Hermine van den Berghe, Ronse. Hans Feldekins z. Gillis, omg. Oudenaarde. Erven Loys Fiefvet, Ronse. Joos Fierins met echtgenote en kind, Edelare. Antoon Fostier, Ronse. Weduwe Passchier Fraryn, Ronse. Willem del Gallee, schrijnwerker, bezit eveneens de watermolen gen. Molleneelmolen op St. Pietersparochie te Ronse, met zijn echtgenote Cathelijne Ooreman, Ronse. Jan Gareyt, «drappier », Ronse. Pieter van den Genst, Ronse. Gillis van (den) Gheynst. Edelare. Hermes Ghyselinck, Ronse. Willem Ghyselinck, Ronse. Stefanus van der Giffin, Ronse. Willem de Grave, « escuyer », Grotenberge. Pieter de Grave met zijn echtgenote, Ronse. Passchier de Grote, Zottegem. Pieter Haegeman met zijn echtg. Elisabeth sClercx, Opbrakel. Gillis Haetse, « cordonier », Ronse. Jan Haetse, « couturier », Ronse. Jan de Haeze, Edelare. Antoon van der Haghen, Ronse. Jaak van der Haghen, Ronse. Jaspar van der Haghen, Ronse. Weduwe Pieter van der Haghen, Ronse. Hermyne Hannecaurt, weduwe Pieter van Rokegem, gevlucht met dochter Marie, Ronse. Jan Hanne-

cart, Ronse. Hermes (H)annycke, « tappytseur », Ronse. Ghislain Hanton, Ronse. Balten van der Hazevelde, Ronse. Jan van Hasevelde, Maarke (?). Nikolaas Melchior van den Hazevelde, Ronse. Pieter Hasevelt, omg. Oudenaarde. Joos van Hasselt, ? . Hektor Haustrate, St.-Kornelis-Horebeke. Gillis van Hauwaert, « chirurgien », gehuwd met Jakemijne Fouret, Ronse. Adriaan van den Hecke, Melden. Loys van Hecke, Mater. Loys Heicke of Heycque met echtg. Sanderin Ghereyt, Ronse. Pieter Heicke z. Jaak, Ronse. Pieter van Helleputte gen. de Waghemakere, Melden. Balten van den Hende of Eynde, Ronse. Willem van den Hende gen. Manneken van Als (geh. + kind.), Ronse. Jan van den Hende de oude met zijn echtgenote Margriet, Ronse. Paul van den Hende, lakenhandelaar, gewezen-burgemeester, Ronse. Antoon van der Heyden, Ronse. Willem van der Heyden dict de la Bruyere z. Willem, « demoure en la de faicte devant Austruel », Geraardsbergen. Erven Willemijn van der Heyden, gevlucht met moeder, Ronse. Estienne van Heylbrouck z. Joos met zijn echtg. en 4 kind., Berchem. Jacob van Heylbrouck, omg. Oudenaarde. Roelant van Heylbrouck, omg. Oudenaarde. Lieven van Hoebeke gen. den Langhen Lieven (geh. + 3 kind.), Etikhove. Weduwe Adriaan van den Hole z. Jacob, Ronse. Adriaan van Hole de jonge (geh. met Elisabeth Meersmans). Ronse. Geert de Hondt met zijn echtg. Catlijne Maelreyt, Ronse. Adriaan van den Hole, Ronse. Godefroot van den Hole, Ronse. Jaak van den Hole, Ronse. Joos van den Hole, Ronse. Meeus van den Hoole (of Holle), Ronse. Nikolaas de Hont z. Ghislain, Ronse. Pieter Hoolaghe, Ronse. Barbara van Hoolant, weduwe van Jan Haelters, Schorisse. Arent Ho(o)se z. Steven, Zegelsem. Simon Hoochbosch, Berchem. Jacob van Houcke gen. Balam, Leupegem. Matthijs Hughe met zijn echtg. Marie sVisschers, Ronse. Adriaan Huysman met zijn echtg. Hermine de la Chapelle, Ronse. Willem Huysmans z. Maarten, Ronse. Willem Huysman, bezit de watermolen « Bruelmolen », Ronse. Hermes Huysmans z. Kristoffel, «.carton de son style », Ronse. Michiel Huysmans z. Willem, Ronse. Jan van Hulle, omg. Oudenaarde. Michiel Huse, Edelare. Pieter Ysembert z. Pieter en zijn echtg. Margriet Butzelere, Etikhove. Elias Jacop, omg. Oudenaarde ? Remeeus de Jaghere (geh. + kind.), Melden. Moyses van den Kerchove en zijn echtg., Ronse. Antoon Kijkempoix, Ronse. Georges Kijkempoix, Ronse. Jaak Kijkempoost, Ronse. Erven van meester Jaak Kijkempoix, Ronse. Loys ter Laenen, Edelare. Frederik Lamont, omg. Oudenaarde. Marie Latteurs, echtgenote van Nikolaas Delinck, Ronse. Jan de Lepelaere z. Loys, omg. Oudenaarde. Hermes Lettou, Ronse. Meester Jehan de Lincelles, « chirurgien », met zijn echtgenote Martine van den Hole, Ronse (In de Audientie, nr. 1177 [13] « barbier »). Arnout van Loo z. Jan, landmeter, Velzeke. Matthijs de Loo, « caudrelier », Ronse. Jacob Machelins, Ronse. Philip Maelreyt, schoonzoon van Jan de Winghene, Ronse. Weduwe Elooi Maes, Ronse. Willem Maes, Ronse. Joos Maes, Ronse. Nikolaas Maes met zijn echtg. Lysbette Baccau, Ronse. Nikolaas Maes de jonge, Liedekerke. Jacob van de Malsacke, Etikhove. Victor de Malsaecke, Etikhove. Barbara de Man d. Hermes, Ronse. Daniel de Man, Ronse. David de Man (geh. met Anette Maes), Ronse. Jan de Man, Ronse. Pieter de Man met zijn echtgenote Johanne sVisschers, Ronse. Geertrui Manhage, Ronse. Hermes Manhaghe met zijn echtg. Barbara van Rokeghem, Ronse. Jacob Manhaghe, Ronse. Gillis Marotten (geh. + 3 kind.), Etikhove. Jaak Martijn, Ronse. Bartholomeus de Merlier, Etikhove. Loy van Malier met zijn echtg., Nukerke. Adriaan Merschaert z. Adriaan, Ronse. Loys Messchaert met zijn echtg. Marie Bauwins, Ronse. Pieter Meersschaert, Ronse. Willem Meersschaert, Ronse. Michiel van der Meerschen, Ronse. Jan del Mee, Ronse. Pieter de Mey, Ronse. Jan Miclot, Ronse. Hermes de Monnier en zijn echtg. Pieryne Mondet, Ronse. Willem de Monnier en zijn echtg. Catherijne van Asschen, Ronse. Jan de Morchelles, Ronse. Joos Mournay z. Joos (geh. met Passchijne Snel + kind.), Denderleeuw. Erven Hugo Moyert, Ronse. Pieter Moyaert en Maarten Moyaert z. Hugo, Ronse. Zegher Moyaert, « tondeur des grandes forches », met zijn echtg. Gillijne sVisschers, Ronse. David Muckens of Menckens en zoon Pieter, Melden. Marten No(o)rman, Ronse. Mark de Niel of de Mil, Zegelsem. Bartholomeus Nuekerman, Geraardsbergen. Gillis van den Nieuwenhove alias Mancken Gillis, «gardeur », Ronse. Joos van Overbeke, Ronse. Willem van Overvelt gen. Raeskens, Melden. Pieter de Pape z. Jan, omg. Oudenaarde. Michiel Pasman, Ronse. Pieter Pernet gen. Teke, Melden. Jan Picke, Edelare. Meeus Pien nog gen.

Meeus de Man, Ronse. Korneel Plantson met zijn echtg., Ronse. Hendrik Planson of Planchon met zijn echtg. Hermine sRoders, Ronse. Jan Plantson of Planchon, «pottier », met zijn echtg., Ronse. Bernaert van der Poort, Edelare. Gillis van der Poort z. Arents, omg. Oudenaarde. Zegher van de Poort, omg. Oudenaarde. Antoon de Pottere met zijn echtg. Martine van der Borch, Ronse. Gillis en Hermes de Pottere z. Hermes, Ronse. Hermes de Potter z. Jan, Ronse. Hermes de Pottere z. Loys, Ronse. Willem de Pottere gen. Jan Broere, « crassier », met zijn echtg. Johanna sMans, Ronse. Arendt van Pouck, predikant van de nieuwe leer, Leupegem. Remeeus Pot en zijn echtg., Etikhove. Loys de Preet gen. Carpentier, Ronse. Jan de Preut, Ronse. Pieter de Pruet met zijn echtgenote, Ronse. Artus du Quesnoit, « couvreur d'estaing », met zijn echtg., Ronse. Weduwe Jooskin du Quesnoit, Ronse. Pieter de Rautere, Nederbrakel. Leuzen de la Remere z. Paul, Ronse. Paul de la Remere, bakker, met zijn echtg. Lysbette Letau, Ronse. Pieter de Ridder (geh. + kind.), Edelare. Stoffelen de Ridder met zijn echtg. Loyse Jolyts, Melden. Pieter van der Rijze, Ronse. Jacob Roelf, Ronse. Antoon van Rokegem, Ronse. Jan van Rokegem, Ronse. Marie van Rokegem d. Pieter, Ronse. Jaak de Rore gen. Seboelkin met Margriete Bufkins, Ronse. Stijn de Rore Bufkins alias Bourlin, Ronse. Loys de Rodere of Rore met zijn echtg. Barbara de Winghene, Ronse. Loys de Rouf, « maynovrier », met zijn echtg., Ronse. Jan de Rore z. Jaak, Ronse. Jaak de Rore met zijn echtg., Ronse. Galien van der Schaken, Ronse. Franchois de Scheerere, « parementier », met zijn echtg. Johanna Mertens, Ronse. Remeus van der Schelden, omg. Oudenaarde. Pieter Scepens, Dikkelvenne. Antoon de Scheppere, omg. Oudenaarde. Pieter de Sceppere, Ronse. Johanna van der Schelden, Schorisse. Pieter de Scherrere, Ronse. Adriaan Schietcatte met zijn 2 kinderen, Etikhove. Pieter Schietcatte (geh. + 5 kind.), Maarke. Georges van den Sc(h)odeyen, Ronse. Adriaan Scuddematte, Ronse. Arend Schuddematte met zijn echtg., Melden. Gillis Sierkens de oude, Ronse. Margriet Slingers echtg. van Arent van Heylbrouck, omg. Oudenaarde. Jan Slosse, Ronse. Melchior Sluusins, « drappier », met zijn echtg. Guillemette Fouret, Ronse. Jan Sneppart met zijn echtg., Zottegem. Adriaan Spelier of Spieleer of Spillier, Melden. Laurens Spelier met zijn echtg., Etikhove. Godefroot van Steerthem met zijn echtg., Etikhove. Franchois Sterke, Ronse. Gillis Stockman met zijn echtg., Ronse. Adam Stoop z. Simon, « woonachtigh gheweest hebbende tot Middelburch in Zeelandt ende nu fugitif », Aalst. Jan van der Straeten (geh.), Leupegem. Jan van der Straeten met zijn echtg. Hermine van den Doorne, Ronse. Arendt Stichelbaut, Edelare. Johanne Splijters, weduwe Simon Lhermite, Hofstade. Hendrik van der Swalmen met zijn echtg. Katherine Matheux, Zottegem. Amant Taelman, Leupegem. David Taelman, Nukerke. Jan de Taey, timmerman, met zijn echtg. Marie Sarteels, Ronse. Willem Tant, « pollier », met zijn echtg. Pieryne de Winghene, Ronse. Adriaan de Temmerman, Ronse. Franchois Tierins z. Hermes, Ronse. Weduwe Hermes Tierins, Ronse. Weduwe Pauwel Tophume, Ronse. Remeeus Toreels, omg. Oudenaarde. Weduwe Joos Vangaert, Ronse. Claus van de Velde gen. Dunqunyn, Ronse. Weduwe Gooris van de Velde, Ronse. Jan van de Velde, Ronse. Hermes Veynoot, Ronse. Adriaan de Visschere, Ronse. Weduwe Gillis de Visschere, Ronse. Jacob de Visschere, Ronse. Roeland de Visschere met zijn echtg., Ronse. Gillis Vlaminck, « tondeur de draps », Ronse. Ghislain de Vlaminck, Ronse. Jan de Vlaminck, Ronse. Meeus de Vlamynck, Ronse. Willem Vlamynck, Ronse. Joos van der Voorden z. Hektor, omg. Oudenaarde. Franchois den Voye, Ronse. Jan del Voye z. Martin, Ronse. Jan de Vrient, Ronse. Anna Vylains, schoondochter van Jan Frary(n), Ronse. Arnout van Wademont, Ronse. Adriaan de Wannemaker, Ronse. Gillis de Wannemaker, Ronse. Gillis de Wanzele, Borchtlombeek. Lijneken en Klaarken van de Weghe, Ronse. Gillis de Wevere. Ronse. Willem de Wevere, Ronse. Jaspar Weyman, Ronse. Hans Wezemael gen. Teerlinc(k), Melden. Joos van Wijemeersche, Zulzeke. Pieter van Wijemersch, Kwaremont. Georges de Winghene, Ronse. Gillis de Winghene z. Jan, Ronse. Hermes de Winghene z. Joos met zijn echtg. Johanna Delinck, Ronse. Erven Joos van Wynghene, Ronse. Hermes de Winghene, Ronse. Hermes de Winghene gen. Tassins, Ronse. Jan en Jaak van den Weghe met hun moeder Margriete van Coppenole, Ronse. Jan de Winghene gen. de Lange, lakenhandelaar, met zijn echtg. Martine van der Haghen, Ronse. Jan de Winghene gen. Calle met zijn echtg. Katherine van Hazeveldt, Ronse. Jan

van Winghene, Ronse. Meester Loys de Winghene (broer van Georges) met zijn echtg. Anna Bauwins, Ronse. Meeus van Winghene, Ronse. Jan Zeghers gen. Yeghem, heer van Wassenhove, Grotenberge. Gillis Zieckins de oude, Ronse. — Zekere « Cornille », vreemde predikant, Ronse. Gabriel « maître d'escole Franchoise », Ronse.

4 §. De sociale Stand van de Getroffenen.

Wat de sociale stand van de betrokkenen, bannelingen en terechtgestelden, betreft, behoren enkele (ongeveer 10 %) tot de arme klas van de bevolking en bezaten weinig of niets in eigendom; de meeste van deze mensen behoorden tot wat wij nu zouden noemen de arbeidersklas of kleine zelfstandigen, met een eigen huis (of huisje) en wat eigendom in grond; maar ook de bezittende klas en meer ontwikkelden waren goed vertegenwoordigd.

Onder de arbeidersklas noemen wij een behanger, een schoenmaker, « 'n procureur postulant » (een zaakverzorger ?), een kartonbewerker, drie kleermakers, twee volders, een timmerman, een pottenbakker, een poeldenier, een tinbedekker, een scheerder, twee parementwerkers, een lakenscheerder, een bakker, twee vethandelaars enz. Voornoemde stielmannen bewoonden allen Ronse.

Tot de bezittende klas mogen gerekend worden de vijf lakenhandelaars (Jaak Bufkins, Hermes Pasman, Paul van den Hende, Melchior Sluusins en Jan van de Winghene gen. de Lange, allen van Ronse), de garenhandelaar (Franchois de Febure), de twee mulders Willem del Gallee (op de Molleneel watermolen) en Willem Huysman (op de Brulwatermolen), de brouwer Jan van Outryve. Als grootgrondbezitters kunnen genoemd : Gillis Bruneel, Adriaan van Hole de jonge, Jaak Kijkempoost, Loyze Kijkempoost, Antoon Kijkempoix, Georges Kijkempoix, Willem Maes, Antoon van Rokeghem, Hermes Veynoot, Hermes van Wynghene en Jan de Winghene, binnen Ronse. Buiten Ronse : Jonker Antoon du Bosch, Joos Everaert, jonker Willem de Grave, Pieter Haegeman, Adriaan de Hamere, Hektor Haustrate, Willem van der Heyden, Estienne van Heylbrouck, de weduwe van Simon Lhermite, Johanna Splijters, Arend Schuddematte, Johanna van der Schelden, jonker Jan Zeghers gen. Yeghem.

Tot de meer ontwikkelden behoorden waarschijnlijk : de priesters Bernard Callart, Adriaan van Maldegem en Jan de Man, de Ronsische « chirurgiens » meester Gillis van Hauwert en meester Jan de Lincelles, de leraar van de Franse school te Ronse, naast wellicht nog andere.

IMPE. *J. de Brouwer.*

De demografische evolutie in enkele dorpen in de omgeving van Aalst gedurende de 17e en 18e eeuw *

I. DE BRONNEN.

In hoofdzaak werd tot het opmaken van deze demografische evolutie gebruik gemaakt van de cijfers der kommunikanten (die voorkomen in de dekanale verslagen), van de parochieregisters en voor het einde van de 18e eeuw van de volkstellingen. Hierbij werden voor het einde van de 16e eeuw tevens de penningboeken benut. Laten wij ieder van deze bronnen van naderbij beschouwen.

1. *De kommunikantencijfers.*

De dekanale verslagen van de jaarlijkse kerkbezoeken schenken over het algemeen de oudste gegevens over de godsdienstige toestand van een parochie. **Haaltert, Hofstade, Lede** en **Wanzele** behoorden tot het dekanaat Aalst; **Denderleeuw** hing tot 1596 af van de dekenij Ninove en achteraf van Aalst; **Impe** maakte tot 1625 deel van de dekenij Aalst, sinds 1626 van deze van Oordegem.

Deze verslagen vertonen grote leemten (vooral in de 18e eeuw) en zelfs wanneer het verslag bestaat werden niet altijd het aantal kommunikanten aangegeven. Daarbij dient men soms de cijfers kritisch te bezien, vooral wanneer willekeurig met het ongeveer wordt omgesprongen. De ene pastoor blijkt op punt van nauwkeurigheid wat nauwgezetter dan de andere.

Naast andere parochiale gegevens, worden in sommige jaren ook het aantal paashouders of kommunikanten (pascantes) aangegeven. De pastoors dienden nauwgezet met de Paastijd aan te tekenen wie al dan niet de paasverplichting nakwam en tevens aan te geven, waarom sommigen (het waren meestal uitzonderingen) hieraan waren te kort gekomen.

Op welk jaar werd men kommunikant? Tot ongeveer 12 jaar bleef men niet-kommunikant, daarna was men tot de paasplicht gehouden.

Welk was nu de verhouding niet-kommunikanten tot kommunikanten? Het is slechts mogelijk deze verhouding te bepalen, wanneer men tevens in het bezit is van het bevolkingscijfer zelf. Tabel I geeft het procent kommunikanten aan dat hiermee wordt bereikt, terwijl de wijze van berekening onderaan dit tabel wordt aangegeven.

---

* Aan Dr. P. Deprez ben ik veel dank verschuldigd omwille van zijn vriendelijke raadgevingen en het tot tweemaal toe kritisch doorlezen van deze bijdrage.

TABEL I

	Denderleeuw	Haaltert	Hofstade	Impe	Lede	Wanzele	Gemiddeld
1626-1635	52,7	55,4	70,7	69,1	—	—	62,5 %
1796	—	76,3	73,9	71,5	78,9	80,0	76,5 %

Dit resultaat werd bereikt voor Denderleeuw als volgt: in 1635 telde men 320 kommunikanten, in 1636, 1637 en 1638 respektievelijk 596, 603 en 600 inwoners, hetzij gemiddeld 600 inwoners. Zodat het aantal kommunikanten 52,7 % bedroeg. Te Haaltert telde men in 1634, 1636 en 1638 452, 470 en 513 kommunikanten, met in diezelfde jaren respektievelijk 867, 870 en 850 inwoners, hetzij een gemiddeld van 862; zodat het aantal kommunikanten 55,4 % bedroeg. Te Hofstade telde men in 1634, 1636, 1637 en 1638 336, 334, 353 en 380 kommunikanten of een gemiddeld van 350, met voor diezelfde jaren 490, 490, 496 en 506 inwoners of gemiddeld 495; zodat het procent kommunikanten hier 70,7 bedroeg. Impe telde in 1627 120 kommunikanten in 1631 te verhogen tot ± 130, terwijl het aantal inwoners er in 1631, 1633, 1634 en 1635 als volgt wordt aangegeven 200, 190, 175 en 190, hetzij gemiddeld 188 inwoners; het procent kommunikanten was 69,1. Lede, noch Wanzele verstrekken op dit punt gegevens. De samentelling van de verschillende gemiddelden der 4 dorpen geeft 1278 kommunikanten tegenover 2045 inwoners, wat een verhouding geeft van 62,5 % kommunikanten en 37,5 % niet-kommunikanten.

In de bevolkingsevolutie in het Land van Schorisse, door C. de Rammelaere (1) komt deze in 1676 tot dezelfde verhouding, nl. 62,19 % kommunikanten.

Ik meen, met C. de Rammelaere, om een vast cijfer te nemen dat de verhouding van de kommunikanten tot het totale bevolkingscijfer voor **de 17e eeuw** op 2/3 mag worden bepaald.

Rond het einde van de 18e eeuw dient naar een nieuwe verhouding gezocht. In 1796 telde men te Haaltert 1680 kommunikanten voor een bevolking van 2204 eenheden, te Hofstade respektievelijk 1069 en 1446, te Impe 417 en 583, te Lede 2158 en 2734 en te Wanzele 241 en 301 (2), dit geeft in totaal 5565 kommunikanten voor een bevolking van 7268 zielen, hetzij 76,5 kommunikanten en 23,4 niet-kommunikanten.

Hiermee benaderen wij het procent aangegeven voor Gent door prof, H. van Werveke (3), evenals door Dr. P. Deprez (4).

Voor de **tweede helft van de 18e eeuw** past dus veeleer een verhouding 3/4 kommunikanten en 1/4 niet kommunikanten.

2. *De parochieregisters.*

Dit is voorzeker de belangrijkste bron voor de demografie van een dorp. Door de meeste pastoors werden de dopen en huwelijksinzege-

(1) Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis — Voorlichtingsreeks nr. 25, blz. 8.

(2) De gegevens voor Hofstade, Impe en Wanzele werden gelicht uit de bevolkingstelling voor het kanton Lede, opgemaakt rond het einde van 1796 (Ra. Gent, fonds: Lede moderne, nr. 92).

(3) Hand. der Maatsch. voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent — Nieuwe reeks, dl. 9, 1955, blz. 34, 35.

(4) Ibidem — Nieuwe reeks, dl. 11, 1957, blz. 192.

ningen zorgvuldig ingeschreven, dit ingevolge de voorschriften van het koncilie van Trente; voor de overlijdens was men soms minder nauwkeurig, o.m. te Hofstade van 1678 tot 1683 en te Denderleeuw van 1671 tot 1673 ontbreken alle gegevens.

	Dopen	Huwelijken	Overlijdens
Denderleeuw	1603-1805	1602-1805	1635-1795
Haaltert	1609-1656	1618-1656	1618-1656
	1684-1797	1692-1797	1695-1795
Hofstade	1597-1795	1650-1796	1654-1795
Impe	1599-1795	1600-1805	1600-1795
Lede	1590-1795	1591-1795	1592-1795
Wanzele (5)	1600-1677	1608-1682	1600-1677
	1697-1795	1699-1803	1699-1795

3. *De kerkrekeningen van Lede.*

Voor wat dit dorp betreft beschikken wij, wat de overlijdens betreft, voor de 16e eeuw over een unieke bron, nl. de zeer goed bewaarde kerkrekeningen. Deze archiefstukken werden sinds een paar maanden overgebracht naar het Rijksarchief te Gent en ondergebracht in het fonds Lede onder de nrs 691 tot 744. De eerste rekening dagtekent van 1462/63. Sommige pastoors tekenden niet slechts het globaal aantal der overledenen aan (de begrafenis was immers een bron van inkomsten voor de kerk), maar tevens het aantal kinderen onder hen. Het enig nadeel is dat de rekeningen niet lopen over het gewone burgerlijk jaar, maar beginnen en eindigen met St. Maarten of St. Jan (6). Toch blijven de gegevens waardevol en worden in bijlage IV opgenomen.

4. *De bevolkingstellingen.*

Deze tellingen zijn voor de behandelde gemeenten, bij uitzondering van Lede, waarvoor wij over een bevolkingstelling van 1685 beschikken, slechts bewaard voor de jaren 1791 en (of) 1796, dus rond het einde van het oude- en het begin van het nieuwe regime.

De telling van 1685 voor Lede.

Deze telling (R.A. Gent, Lede, nr. 406), « ten versoucke van de schepenen van het marquisaet van Lede op den 22en mars 1685 omme inde naervolghende huijsen 't ondersoucken hoeveel communecanten ende cleyne kinderen daer Inne zullen bevonden worden », aldus schrijft een der tellers, Jacobus de Bolle, boven zijn lijst met gegevens over Heiplas en Barrevoetsenhoek (7), Joos de Kerpel (8) hield de telling op de wijken Ledezijde, Overimpe en Gucht; de overige tellers,

(5) « Registrum 1676-1697 captum est a Gallis 1697 18 mensis Augusti », aldus in het doopregister.

(6) De rekeningen lopen van 25 juli 1462 tot St. Martensmis 1463; van 3 november tot 3 november : 1466/67, 1467/68 en 1468/69; van 3 november 1478 tot St. Martensmis 1479; van St. Maarten tot St. Maarten vanaf 1481 tot 1528; van St. Maarten 1530 tot St. Jansmis 1531; vanaf 1531, en verder gedurende gans de 16e eeuw, van St. Jan tot St. Jan.

(7) J. de Bolle heeft 150 kommunikanten en 79 kinderen geteld; een natelling geeft echter 151 en 80.

(8) J. de Kerpel heeft 218 komm. en 108 kinderen geteld.

Joos d'Hase (9), Joos van Landuyt (10) en A(driaen) Braeckman (11) geven de wijken niet aan, waarop hun telling betrekking heeft. Op een eenvoudig stukje papier, als kaft gebruikt, staat te lezen : « Billetten vanden Omeganck gedaen bij schepenen van het marquisaet van Lede int tellen vande communicanten ende kindren binnen de prochie tot het stellen van het maelgelt desen 24en meirt 1685 ». Het gaat hier dus om een telling in verband met het maalgeld. In de lijst van Joos van Landuijt (op blz. 3) leest men trouwens : « de wedewe Pieter Lievens ij cominecanten, daer en is niet te becommen door de sieckte van de vroù ».

In totaal bekomen de tellers 878 kommunikanten en 473 kinderen, hetzij 1351 inwoners. De natelling verhoogt het aantal kommunikanten tot 896 of 65,44 %, hetzij ongeveer 2/3, en het bevolkingscijfer tot 1369, terwijl dit der kommunikanten of 34,66 %, hetzij ongeveer 1/3, overeenstemt. Het aantal gezinnen bedraagt 304, hetzij 4,5 personen per gezin.

Tabel II geeft een gedetailleerd overzicht van het aantal personen per gezin, van het aantal kommunikanten en van dit der niet-kommunikanten.

TABEL II

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Aantal personen per gezin :													
	—	13	43	51	50	56	41	26	16	3	2	2	1
		(4,2) %	(14,1) %	(16,7) %	(16,4) %	(18,4) %	(13,4) %	(8,5) %	(5,2) %	(0,9) %	(0,6) %	(0,6) %	(0,3) %
Kommunikanten per gezin :													
	—	23	123	73	48	22	6	5	1	3	—	—	—
Niet-kommunikanten per gezin :													
	105	56	53	56	24	7	2	—	—	—	—	—	—

Hieruit blijkt dat 105 gezinnen of 34,53 % geen niet-kommunikanten of kinderen van minder dan 12 jaar telden. Er waren dertien personen die alleen huishielden, nl. 3 « jonkmans », 2 jongedochters, 3 weduwen en vermoedelijk 5 weduwnaars.

De telling van 1791.

Deze telling werd gehouden ter uitvoering van een voorschrift van 27.8.1791. Zij bevindt zich in het fonds van de Kasselrij Aalst (12). De vermelding van het aantal inwoners, evenals de met graan bezaaide oppervlakte, de opbrengst per bunder, de graanvoorraad en het jaarlijks verbruik ervan door de bevolking en voor de veestapel, komen er in voor.

---

(9) J. d'Hase telde 144 komm. en 66 kinderen; voor de kinderen bekomt men evenwel bij natelling 71.

(10) J. van Landuyt telde 212 komm. en 129 kinderen; een natelling gaf evenwel 228 komm. en slechts 123 kinderen.

(11) A. Braeckman heeft juist geteld, nl. 155 komm. en 91 kinderen. Hij geeft voor het Dubbelhof of hof ten Dorent in het ene gezin 7 ½ en in het andere ook 7 ½ kommunikanten; deze knecht of dienstmeid voor de twee gezinnen hebben wij bij een ervan gevoegd.

(12) Ra. Gent, Kasselrij Aalst, nr. 394.

Zoals C. de Rammelaere reeds terecht opmerkt voor de dorpen uit het Land van Schorisse zijn « deze cijfers maar afgeronde benaderingen en waarschijnlijk fel overdreven » (13). Deze overdrijving is te verklaren in het vooruitzicht van mogelijke graanleveringen voor het leger.

TABEL III

	Totale bevolking
Denderleeuw	1700 (14)
Haaltert	3000 (15)
Hofstade	1560
Impe	550
Lede	3500
Wanzele	—

De telling van 1796.

Deze telling is nauwkeuriger dan voorgaande en bevat voor sommige dorpen, naast het aantal inwoners, het totaal der gehuwde mannen en vrouwen en verder de ongehuwden (jongens en meisjes).

TABEL IV

	Bevolking	Gehuwde		Ongehuwde	
		mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
Denderleeuw	1216	242	245	374	355
Haaltert	2204	228	235	826	915
Hofstade	1473	—	—	—	—
Impe	599	—	—	—	—
Lede	2734	488	497	903	946
Wanzele	366	—	—	—	—

De telling van einde 1796.

In het fonds Lede (16) komt een register voor « Tafel inhoudende de professien ofte gemeyntens hunne nombers » van de dorpen van het kanton Lede. Deze uitgebreider volkstellingen, gehouden rond het einde van 1796, laten evenwel niet toe het aantal gezinnen met zekerheid vast te stellen. Wij kunnen van deze volkstelling gebruik maken voor Lede zelf, Hofstade, Impe en Wanzele.

TABEL V

	Personen + 12 jaar	Kinderen — 12 jaar	Totale bevolking
Hofstade	1069 of 73,92 %	377 of 26,07 %	1446
Impe	417 of 71,52 %	166 of 28,47 %	583
Lede	2165 of 71,59 %	859 of 28,40 %	3024
Wanzele	241 of 80,06 %	60 of 19,93 %	301

(13) a.w., blz. 5.
(14) vermoedelijk foutief.
(15) Haaltert + Kerksken.
(16) Ra. Gent, fonds Lede moderne, nr. 92.

De verhouding tussen wat men toen als de aktieve bevolking aanzag (boven de 12 j.) en de kinderen (die veelal ook reeds in de arbeid werden ingeschakeld vanaf 7/8 jaar) is volledig identiek voor Lede en Impe en verschilt slechts van 2,5 % met Hofstade (17).

5. *De penningkohieren.*

Op het stadsarchief te Gent berustten de kohieren van de twintigste penning. Zij bevatten tal van gegevens voor de jaren 1571, 1572, 1577, vooral wat de landbouwstruktuur van de dorpen betreft. Zij bleven bewaard voor Denderleeuw, Haaltert, Hofstade, Impe en Lede.

Hierin was het mogelijk het aantal gezinnen voor elk van de hoger vermelde dorpen te bepalen, ja zelfs de uitgestrektheid van hun landbouwbedrijf.

Zo telde Denderleeuw in 1571 138 gezinnen, Haaltert 255, Hofstade 115, Impe 42 en Lede 271.

Wanneer men anderzijds weet dat Denderleeuw in 1576 400 paashouders telde, hetzij ± 550 inwoners, dan maakt dit 4 leden per gezin.

Haaltert had in 1567 660 en in 1574 ± 730 kommunikanten of ± 950 inwoners, hetzij 3,7 leden per gezin, evenals Lede met in 1567 650 en in 1574 ± 800 paashouders of ± 1000 inwoners.

Hofstade, met in 1574 350 kommunikanten of ± 465 inwoners, telde eveneens 4 leden per gezin, evenals Impe, met in 1567 80 en in 1574 ± 130 paashouders of ± 170 inwoners.

II. BEREKENING VAN GEBOORTE-, HUWELIJKS- EN OVERLIJDENSKOEFFICIENT.

Voor deze berekening volgen wij de metode van prof. Dr. H. van Werveke gebruikt in zijn studie van de Gentse bevolking (18). Wij nemen het gemiddeld geboortecijfer van 4 jaar vóór en 4 na de bevolkingstelling. Wat de bevolkingstelling van 1796 betreft beschikken we voor Hofstade en Lede slechts over 4 jaar en voor Haaltert over vijf. Volgend tabel geeft het resultaat van de berekening van het **aantal geboorten per duizend inwoners.**

TABEL VI

	1638	1685	1786	1796
Denderleeuw	(600 inw.)	—	—	(1216 inw.)
	29,06			41,03
Haaltert	(850 inw.)	—	—	(2204 inw.)
	28,36			36,20 (19)
Hofstade	(506 inw.)	—	—	(1473 inw.)
	43,69			30,37 (20)
	1635			
Impe	(190 inw.)	—	(590 inw.)	(599 inw.)
	33,89		27,30	28,76
Lede	—	(1369 inw.)	—	(2734 inw.)
		43,08		38,49 (21)
Wanzele	—	—	(312 inw.)	(366 inw.)
			35,96	26,22

Wij bekomen als meest uiteenlopende koëfficiënten 43,69 (Hofstade, telling 1638) en 26,22 (Wanzele, telling 1796). Wat opvalt is het ontbreken van elke konstante. Voor de eerste helft van de 17e eeuw bekomen wij een gemiddeld van 33,75 $^0/_{00}$, terwijl dit voor het einde van de 18e eeuw 33,51 $^0/_{00}$ bedraagt. Er is dus geen merkelijk verschil.

Bij een vergelijking met andere zeventiende en achttiende eeuwse gegevens valt geen al te groot verschil op : te Evergem komt men in 1647 tot 35,89 geboorten per duizend (22), en te Erembodegem in 1638 tot 40,0 $^0/_{00}$ (23).

Voor sommige dorpen stelt men nochtans belangrijke schommelingen vast tussen de 17e en 18e eeuw. Verminderde het geboortekoëfficiënt met 13,32 per duizend te Hofstade, het vermeerderde integendeel met ± 12 per duizend te Denderleeuw; te Haaltert kent men een aangroei van ± 8 $^0/_{00}$, te Impe een vermindering van ± 5 $^0/_{00}$ en te Lede, over een afstand van ± 110 jaar, eveneens een vermindering van 5 $^0/_{00}$.

Wat nu de verhouding geboortecijfer - huwelijkscijfer betreft, deze blijkt, zoals tabel VII aantoont, zeer inkonstant.

Wij volgen hier de metode gebruikt door de heer P. Deprez (24) waarbij de verhouding geboortecijfer - huwelijkscijfer wordt berekend op basis van een bepaald tienjaarlijks gemiddelde van het geboortecijfer, gedeeld door het gemiddelde der huwelijkscijfers van hetzelfde en het daaraan voorafgaande decennium (vooraf gedeeld door twee). Tussen haakjes geven wij de berekening, zoals A. van Lul ze toepaste voor Lede en zoals ik ze navolgde voor Haaltert, Impe, Hofstade en Denderleeuw, nl. het huwelijksgemiddelde genomen uit de tienjarige periode, die deze van de geboorten voorafgaat.

---

(17) Op basis van de bevolkingstelling in dit register verschijnt binnen afzienbare tijd een studie over de « Demografische en Sociale Toestand in het kanton Lede in 1796 ». Dit kanton omvatte volgende dorpen : Bavegem, Erondegem, Erpe, Gijzegem, Hofstade, Impe, Lede, Massemen, Mere, Nieuwerkerken, Oordegem, Ottergem, Schellebelle, Serskamp, Smetlede, Vlekkem, Vlierzele, Wanzele en Wichelen.

(18) De Curve van het Gentse Bevolkingscijfer in de 17e en 18e eeuw. Kon. Vl. Ac., kl. der Letteren, jg. X, nr. 8, blz. 52.

(19) Slechts 1792 tot 1796 bezorgen gegevens.

(20) Eveneens onvolledig, met gegevens van 1792 tot 1795.

(21) Slechts gegevens van 1792 tot 1795.

(22) **A. de Vos,** *De Bevolkingsevolutie van Evergem... gedurende de XVIIe en XVIIIe eeuwen.* Appeltjens van het Meetjesland. Eeklo, 1957, dl. 8, blz. 28.

(23) Berekend door **Dr. P. Deprez,** *Het Bevolkingscijfer in de Heerlijkheid Nevele, gedurende de XVI, XVII en XVIIIe eeuwen.* Handelingen der Maatsch. voor Geschied. en Oudheidkunde te Gent. Gent, 1955, n.r. dl. IX, blz. 60.

(24) **P. Deprez,** *Het Gentse Bevolkingscijfer in de tweede helft van de achttiende eeuw.* Hand. der Maatsch. voor Geschied. en Oudheidkunde te Gent. Gent, 1955, n.r. dl. IX, blz. 185.

TABEL VII

	Denderleeuw	Haaltert	Hofstade	Impe	Lede	Wanzele
1596-1605					(5,5)	
1606-1615	—	—	—	—	4,9	—
				(5,9)	(6,8)	
1616-1625	7,2	—	—	5,1	5,0	—
	(6,2)			(4,7)	(5,9)	(6,3)
1626-1635	6,4	6,2	—	3,7	5,9	6,8
	(7,3)	(5,8)		(2,9)	(5,2)	(5,8)
1636-1645	4,2	5,2	—	2,9	5,0	6,8
	(3,4)	(4,9)		(3,4)	(4,7)	(7,0)
1646-1655	3,9	3,9	—	2,7	4,1	4,6
	(4,0)	(4,0)		(3,3)	(4,8)	(3,5)
1656-1665	5,9	—	—	3,8	4,7	—
	(5,2)		(4,4)	(4,0)	(4,7)	
1666-1675	4,0	—	4,0	3,1	4,5	—
	(3,5)		(3,1)	(2,9)	(3,3)	
1676-1685	2,8	—	3,2	3,6	3,2	—
	(3,6)		(4,4)	(4,8)	(3,5)	
1686-1695	5,3	—	4,7	5,0	3,3	—
	(5,7)		(4,6)	(4,1)	(3,4)	
1696-1705	4,9	—	4,2	3,1	3,8	—
	(4,4)		(4,1)	(3,0)	(4,2)	
1706-1715	4,6	4,2	4,0	3,0	3,9	—
	(4,3)	(6,1)	(4,4)	(2,9)	(3,5)	(7,8)
1716-1725	5,0	3,7	4,4	3,5	3,5	5,2
	(4,8)	(3,5)	(4,5)	(5,2)	(3,8)	(4,7)
1726-1735	4,8	4,4	4,2	4,9	3,7	5,3
	(4,8)	(4,8)	(4,2)	(4,2)	(4,1)	(6,5)
1736-1745	5,1	4,8	4,4	4,0	4,5	5,5
	(5,3)	(4,4)	(5,0)	(4,8)	(5,6)	(6,1)
1746-1755	4,3	5,7	4,8	4,3	4,9	6,0
	(3,6)	(5,9)	(4,9)	(6,1)	(4,8)	(5,8)
1756-1765	4,4	5,3	4,9	5,5	4,9	3,8
	(4,1)	(5,5)	(4,5)	(5,3)	(4,6)	(2,7)
1766-1775	4,9	4,9	4,2	6,1	5,3	3,5
	(5,2)	(5,0)	(3,9)	(5,6)	(5,3)	(5,4)
1776-1785	5,3	4,8	3,6	5,3	5,2	6,0
	(5,3)	(4,9)	(4,7)	(4,8)	(6,0)	(9,4)
1786-1795	4,3	5,1	4,6	3,6	4,9	5,6
	(3,8)	(5,5)		(2,7)		
1796-1805	4,4	—	—	2,8	—	—
	(4,7)					

Op geen enkel domein in de demografie zijn de schommelingen zo groot als waar het gaat om het koëfficiënt der huwelijken en wat hiermee samenhangt. De uiterste schommelingen zijn zeer groot nl. 2,7 (Impe) en 7,2 (Denderleeuw). De verhouding geboorte - huwelijkscijfers schommelt voortdurend.

De meest konstante toestand treft men aan te Hofstade, waar het

verschil ligt tussen 3,2 en 4,9; voor Denderleeuw is dit 2,8 en 7,2; voor Haaltert 3,7 en 6,2; voor Impe 2,7 en 6,1; voor Lede 3,2 en 5,9; voor Wanzele 3,5 en 6,8.

Voor de 17e eeuw is het gemiddelde te Denderleeuw 4,9, te Haaltert (zeer onvolledig, voor de eerste helft van de 17e eeuw) 5,1, te Hofstade (even onvolledig, maar voor de tweede helft) 3,7, te Impe 3,7, te Lede 4,5 en te Wanzele (zeer onvolledig, met slechts gegevens voor de eerste helft van de 17e eeuw) 6,6.

Voor de 18e eeuw is het gemiddelde te Denderleeuw en te Haaltert 4,7, te Hofstade 4,3, te Impe 4,2, te Lede 4,4, te Wanzele 5,0. Uitgezonderd Wanzele, liggen de verhoudingen voor de andere gemeenten slechts 0,5 uit mekaar (25).

Het gemiddelde der geboorten per huwelijk was voor de 17e eeuw 4,7 en voor de 18e eeuw 4,5, zodat slechts een verschil van 0,2 wordt vastgesteld tussen deze twee perioden.

Welk is nu de evolutie van de huwelijkskoëfficiënten voor dezelfde perioden. Voor de berekening wordt dezelfde metode toegepast als voor deze van het geboortekoëfficiënt. Volgend tabel geeft het **aantal huwelijken per duizend inwoners.**

TABEL VIII

	1638	1685	1786	1796
Denderleeuw	(600 inw.)	—	—	(1216 inw.)
	5,83			11,51
Haaltert	(850 inw.)	—	—	(2204 inw.)
	7,41			8,62 (26)
Hofstade	—	—	—	(1473 inw.)
				8,48 (27)
	1635			
Impe	(190 inw.)	—	(590 inw.)	(599 inw.)
	13,55		9,22	10,38
Lede	—	(1369 inw.)	—	(2734 inw.)
		12,17		9,41 (28)
Wanzele	—	—	(312 inw.)	(366 inw.)
			10,35	7,28

De verschillen zijn hier betrekkelijk groot en evenmin is hier een konstante aanwezig. Het verschil is veel groter dan in het Land van Schorisse, waar de huwelijkskoëfficiënten veel minder ver uit elkaar liggen (29). Het gemiddelde voor de eerste helft van de 17e eeuw bedraagt 8,93 en voor het einde van de 18e eeuw 8,94, wat ter

(25) Volgens de berekening met de metode van A. van Lul, was voor de 17e eeuw het gemiddelde te Denderleeuw 4,6, te Haaltert 4,9, te Hofstade 4,1, te Impe 4,0, te Lede 4,7 en te Wanzele 5,6; voor de 18e eeuw is dit te Denderleeuw 4,5, te Haaltert 5,0, te Hofstade en te Impe 4,4, te Lede 4,6 en te Wanzele 6,0.

(26) Slechts gegevens voor 1792-1796.

(27) Slechts gegevens voor 1792-1795.

(28) Slechts gegevens voor 1792-1795.

(29) **C. de Rammelaere,** a.w., blz. 15.

nauwernood als een verschil mag worden aangezien. Het Land van Schorisse bezit voor het einde van de 17e eeuw een koëfficiënt, met ongeveer een eenheid verschil, nl. 8,04.

Wat nu de vergelijking betreft tussen de koëfficiënten van geboorten en huwelijken stelt men voor beide een aangroei vast te Denderleeuw, te Haaltert, terwijl het voor Impe en Lede andersom ligt: zowel het per duizend der geboorten als dat der huwelijken is er verminderd.

Welk de evolutie is van de overlijdenskoëfficiënten, wordt aangegeven in tabel IX. Volgens de hoger gebruikte metode wordt ook het **aantal overlijdens per duizend inwoners** berekend.

TABEL IX

	1638	1685	1786	1796 (31)
Denderleeuw	(600 inw.)	—	—	(1216 inw.)
	16,03 (30)			32,27
Haaltert	(850 inw.)	—	—	(2204 inw.)
	24,23			38,22
Hofstade	—	—	—	(1473 inw.)
				35,47
	1635			
Impe	(190 inw.)	—	(590 inw.)	(599 inw.)
	9,31		25,59	28,79
Lede	—	(1369 inw.)	—	(2734 inw.)
		11,54		34,93
Wanzele	—	—	(312 inw.)	(366 inw.)
			31,08	32,10

De berekeningen, welke een te hoog percentage overlijdens aanduiden, vallen voor de eerste helft van de 17e eeuw en vooral voor het einde van de 18e eeuw in een periode gekenmerkt door een epidemie. Voor de eerste gaat het om de pest, voor de tweede om rodeloop (= bloeddiarree) of pest.

Laten de gegevens voor Lede op het einde van de 17e eeuw wel een te gunstige toestand veronderstellen, toch is het evenmin aan te nemen dat het aantal sterften rond het einde van de 18e eeuw zo gevoelig zou zijn toegenomen, zodat het procent der overlijdens komt hoger te liggen dan dit der geboorten, wat in strijd is met de cijfers voor dit decennium.

Over de epidemische verschijnselen worden wij in het overlijdensregister van Lede betrekkelijk goed ingelicht. Sommige pastoors tekenden immers de oorzaak aan welke aan de grondslag lag van een abnormaal hoog sterftecijfer. De pest wordt hiervoor verantwoordelijk gesteld in 1632, 1646/47, 1667/69, 1671/73 en 1676/78, ofwel « een epidemie » (zonder nadere bepaling) in 1707/09 en 1723, ofwel een

(30) De gegevens voor 1634 ontbreken.
(31) Voor de berekening van dit jaar beschikken wij slechts over de gegevens 1792-1795.

koorts in 1728/29, de pokken in 1741, buikloop in 1779/82 en rodeloop of pest in 1794.

Te Denderleeuw staat de pest aangegeven in 1635/36 en 1667/69, evenals de pokken in 1741/42; te Hofstade de pest in 1667/69 en rodeloop in 1794; te Impe de pest in 1667/70.

Op regelmatige tijdstippen stelt men een heropflakkering vast van epidemische verschijnselen: 1580/83, 1632/40, 1646/47, 1667/73, 1676/78, 1707/12, 1723/24, 1728/30, 1740/45, 1779/82, 1787/88 en 1794/95.

Wat nu voor de overlijdens de **verhouding volwassemen - kinderen** betreft, beschikken wij over gegevens voor Lede gedurende de 16e eeuw, voor Haaltert gedurende het begin van de 18e eeuw en voor Denderleeuw voor een drietal decennia van de 17e eeuw en voor gans de 18e eeuw. Deze gegevens vindt men in tabel X.

TABEL X

Tienjarige periode	Overlijdens per jaar	Volwassenen	Kinderen
HAALTERT			
1696-1705	24,7	107 (43,32 %)	140 (56,68 %)
1706-1715	33,2	151 (45,48 %)	181 (54,51 %) (a)
1716-1725	35,3	193 (54,67 %)	160 (45,32 %)
1726-1735	39,8	188 (48,24 %)	210 (51,75 %)
(a) In 1711 werden de overlijdens van de kinderen (3) slechts tot maart aangetekend.			
LEDE (32)			
1506-1515		9,66	
1516-1525		8,00	
1526-1535		16,50	
1536-1545 (33)	18,50	63 (56,75 %)	48 (43,24 %)
1546-1555 (34)	23,88	117 (54,41 %)	98 (45,58 %)
1556-1565 (35)	30,27	145 (59,91 %)	97 (40,08 %)
1566-1575 (36)	21,71	93 (61,18 %)	59 (38,81 %)
1596-1605 (37)	11,50	43 (46,94 %)	49 (53,26 %)
DENDERLEEUW			
1656-1665	16,9	98 (57,92 %)	71 (42,07 %)
1676-1685	14,0	43 (30,70 %) (38)	97 (69,29 %)
1686-1695	17,2	66 (38,37 %)	106 (61,62 %)
1706-1715	18,2	82 (45,96 %)	100 (54,03 %)
1716-1725	24,4	108 (44,26 %)	136 (55,73 %)
1726-1735	21,8	91 (41,85 %) (39)	127 (58,34 %)
1736-1745	31,5	170 (53,96 %)	135 (46,03 %)
1746-1755	25,3	135 (53,35 %)	118 (46,64 %)
1756-1765	28,8	153 (53,12 %)	135 (46,87 %)
1766-1775	32,2	166 (51,36 %)	156 (48,63 %)
1776-1785	33,4	143 (42,81 %)	191 (57,18 %)
1786-1795	41,6	188 (46,20 %)	228 (54,80 %)
1796-1805	39,0	150 (38,46 %)	240 (61,53 %)

(32) Deze gegevens werden geput uit de oude kerkrekeningen van Lede, waarin de pastoor meestal de volwassenen en kinderen afzonderlijk aangeeft. De kinderen worden niet aangegeven in de rekeningen van 1493/94

Voor de tweede helft van de 16e eeuw is de verhouding in de overlijdens 55,71 % volwassenen en 44,28 % kinderen; voor de tweede helft van de 17e eeuw telt men 41,5 % volwassenen en 58,5 % kinderen; voor de eerste helft der 18e eeuw bedraagt het procent der volwassenen 47,43 en voor de kinderen 52,56; gedurende de tweede helft van deze eeuw is de verhouding nauwelijks gewijzigd, nl. 47,55 % volwassenen tegenover 52,44 % kinderen. Hieruit blijkt dat het percent van de overleden volwassenen met acht procent verminderde gedurende de 18e eeuw tegenover de 16e eeuw en vermeerderde met 5 % tegenover de 17e eeuw; natuurlijk ligt het met de sterfgevallen der kinderen andersom.

III. BEREKENING VAN HET BENADEREND BEVOLKINGSCIJFER.

1. *Op basis van de kommunikantencijfers.*

TABEL XI

	Denderleeuw	Haaltert	Hofstade	Impe	Lede	Wanzele
1566-1575	—	1027	525	157	1087	114
1576-1585	600	—	—	—	—	—
1586-1595	326	—	—	—	450	—
1606-1615	450	600	450	87	750	57
1626-1635	466	713	526	180	980	—
1636-1645	—	738	534	210	1060	—
1646-1655	600	857	600	207	—	—
1656-1665	—	—	—	231	1227	—
1666-1675	633	927	—	226	1350	—
1676-1685	750	900	—	198	1333	—
1686-1695	—	—	—	246	—	—
1706-1715	742	—	—	—	1875	—
1716-1725	781	1248	834	—	—	—
1726-1735	—	1302	900	—	—	—
1736-1745	—	1500	—	—	—	—
1756-1765	933	—	—	—	—	—
1766-1775	—	—	—	434	—	—
1776-1785	—	2066	—	—	—	—
1786-1795	—	2240	—	—	2876	—

tot 1530/31. — Naar welk jaar worden die rekeningen verwezen? Naar het tweede aangegeven jaar. Zo komt de rekening 1505/06 onder het jaartal 1506, immers het grootste gedeelte (op een paar maand na, waar het gaat over St. Maarten, en over enkele dagen, waar het gaat over St. Jan) van de rekening heeft betrekking over het laatst aangegeven jaar.

(33) 1538, 1540, 1541 en 1544 ontbreken; het totaal der overlijdens bedroeg voor de overige jaren van dit decennium 135.

(34) 1555 ontbreekt.

(35) 1556 en 1565 ontbreken; voor de overige jaren van het decennium telt men 242 overlijdens.

(36) 1571 en 1574 ontbreken; voor de overige jaren van het decennium telt men 152 overlijdens.

(37) 1596 en 1605 ontbreken; voor de overige jaren van dit decennium worden 92 overlijdens vermeld.

(38) Onvolledig aangegeven in het register.

(39) Eveneens onvolledig aangegeven in het register.

Het bevolkingscijfer wordt berekend op basis van het gemiddelde van het aantal opgegeven kommunikanten per decennium, voor zover de gegevens bewaard bleven. Hoger werd aangetoond dat de verhouding van de kommunikanten tot de totale bevolking voor de 17e eeuw mag bepaald op 2/3, terwijl voor het einde van de 18e eeuw (wij nemen vanaf het midden van deze eeuw) de verhouding bij voorkeur dient opgevoerd tot 3/4. Op die basis werd het benaderend bevolkingscijfer dan ook berekend.

2. *Op basis van het geboortecijfer.*

Tot berekening van het bevolkingscijfer gebruiken wij voor ieder van de dorpen een gemiddeld koëfficiënt van 35 $^0/_{00}$ en het tienjaarlijks gemiddelde van de geboortecijfers.

TABEL XII

	Denderleeuw	Haaltert	Hofstade	Impe	Lede	Wanzele
1586-1595	—	—	—	—	962	—
1596-1605	—	—	488	180	1025	105
1606-1615	348	548	354	105	817	40
1616-1625	691	862	417	140	1257	92
1626-1635	648	934	454	177	1537	145
1636-1645	482	965	631	165	1342	117
1646-1655	531	902	651	197	1305	100
1656-1665	877	—	671	294	1751	100
1666-1675	768	—	837	262	1808	97
1676-1685	514	—	680	308	1428	—
1686-1695	697	960	845	320	1717	—
1696-1705	680	1322	854	248	1842	134
1706-1715	782	1291	917	305	1820	108
1716-1725	960	1380	1040	302	1845	157
1726-1735	960	1700	1031	360	2017	188
1736-1745	962	2828	1085	320	2262	222
1746-1755	962	1985	1151	400	2494	282
1756-1765	1234	2020	1165	614	2788	282
1766-1775	1354	1977	1082	657	2580	271
1776-1785	1351	2037	1331	517	2517	265
1786-1795	1318	2365	1411	500	2942	405
1796-1805	1617	—	—	471	—	—

3. *Op basis van het huwelijkscijfer.*

Wij berekenen het bevolkingscijfer op het gemiddeld huwelijkscijfer per decennium te vermenigvuldigen met duizend en verder te delen door het koëfficiënt zeven. Bij vergelijking met andere gegevens valt het dadelijk op dat het koëfficiënt voor Lede minstens acht diende te zijn.

TABEL XIII

	Denderleeuw	Haaltert	Hofstade	Impe	Lede	Wanzele
1591-1595	—	—	—	—	914	—
1596-1605	285	—	—	86	743	—
1606-1615	400	—	—	143	914	114
1616-1625	559	800	—	171	1286	114
1626-1635	443	700	—	286	1286	100
1636-1645	700	1129	—	286	1371	71
1646-1655	657	1057	757	443	1814	143
1656-1665	830	—	943	328	1857	157
1666-1675	1085	—	1128	514	2157	228
1676-1685	700	—	943	329	2400	200
1686-1695	600	743	914	300	2686	—
1696-1705	771	1057	1114	500	2143	143
1706-1715	900	1829	1171	514	2586	100
1716-1725	1000	1743	1143	343	2628	200
1726-1735	985	2071	1271	386	2728	171
1736-1745	900	1671	1143	414	2200	228
1746-1755	1300	1814	1186	500	2857	243
1756-1765	1485	1954	1186	614	2786	500
1766-1775	1257	2043	1343	457	2357	271
1776-1785	1271	2143	1500	514	2414	214
1786-1795	1741	2500	1514	871	3571	500
1796-1805	1914	—	—	757	—	400

4. *Op basis van de gegevens samen.*

Als eerste vaststelling dient opgemerkt dat de berekening van het bevolkingscijfer op het geboortecijfer het dichtst dit der getelde bevolking benadert. Tweedens dat de ene telling de andere aanvult, gezien het ontbreken van sommige gegevens voor een of ander dorp.

Het bevolkingscijfer berekend naar de kommunikantencijfers ligt vaak heel wat lager (soms tot 1/3) dan dit berekend op de geboortecijfers. A. de Vos (40) en C. de Rammelare (41) komen tot dezelfde vaststelling respektievelijk voor enkele dorpen uit het Meetjesland en voor het Land van Schorisse.

Ik meen dat het meest betrouwbare — en bij vergelijking de getelde bevolking het dichtst benaderend — bevolkingscijfer wordt bekomen door het gemiddelde te nemen van de berekende bevolking op basis van de kommunikanten, van de geboorten en van de huwelijken. Dit gemiddelde schenkt over het algemeen het duidelijkste beeld van de demografische evolutie in deze verschillende dorpen van het Land van Aalst, gedurende de 17e en 18e eeuw. Deze gegevens werden samengebracht in tabel XIV.

---

(40) a.w., blz. 60.
(41) a.w., blz. 17.

TABEL XIV

	Denderleeuw	Haaltert	Hofstade	Impe	Lede	Wanzele
1606-1615	399	—	—	112	827	70
1626-1635	519	782	—	214	1267	—
1636-1645	—	944	—	220	1257	—
1646-1655	596	938	669	282	—	—
1656-1665	—	—	—	284	1611	—
1666-1675	863	—	—	334	1771	—
1676-1685	654	—	—	278	1730	—
1686-1695	—	—	—	288	—	—
1706-1715	808	—	—	—	2097	—
1716-1725	913	1457	1002	—	—	—
1726-1735	—	1691	1067	—	—	—
1736-1745	—	2000	—	—	—	—
1756-1765	1217	—	—	—	—	—
1766-1775	—	—	—	516	—	—
1776-1785	—	2083	—	—	—	—
1786-1795	—	2368	—	—	3129	—

Wanneer wij nu deze gegevens plaatsen naast de bevolkingstellingen stelt men voor de 17e eeuw een afwijking vast van 10 tot 15 %, terwijl dit voor Lede evenwel in 1685 meer dan 25 % te hoog ligt.

Voor het einde van de 18e eeuw bekomt men voor Haaltert een bevolkingscijfer dat juist 7 % te hoog ligt, terwijl dit voor Lede 14 % bedraagt. Zonder de berekening op de jaarlijkse huwelijken zou de berekende bevolking met de getelde bevolking ongeveer identiek zijn. Daarom is een berekening op de kommunikanten- en geboortencijfers niet overbodig. Wij geven die dan ook in tabel XV.

TABEL XV

	Denderleeuw	Haaltert	Hofstade	Impe	Lede	Wanzele
1586-1595	—	—	—	—	706	—
1606-1615	399	574	402	96	783	48
1626-1635	557	823	490	178	1258	—
1636-1645	—	851	582	187	1201	—
1646-1655	565	879	625	233	—	—
1656-1665	—	—	—	262	1489	—
1666-1675	700	—	—	244	1579	—
1676-1685	632	—	—	253	1380	—
1686-1695	—	—	—	283	—	—
1706-1715	762	—	—	—	1847	—
1716-1725	870	1314	937	—	—	—
1726-1735	—	1501	932	—	—	—
1736-1745	—	2164	—	—	—	—
1756-1765	1083	—	—	—	—	—
1766-1775	—	—	—	545	—	—
1776-1785	—	2051	—	—	—	—
1786-1795	—	2302	—	—	2909	—

Uit ieder van de voorafgaande tabels blijkt de noodlottige uitwerking van de pest gedurende de jaren 1667/69 en 1676/78; hierdoor liep de bevolking gevoelig terug. Het groot aantal huwelijken in het decennium 1666/1675 houdt eveneens hiermee verband.

IV. DE ALGEMENE DEMOGRAFISCHE EVOLUTIE IN DEZE AALSTERSE DORPEN.

Enkele faktoren hebben de demografische evolutie van deze dorpen uit het Aalsterse speciaal beïnvloed. Naast de oorlogen, zijn de invloedrijkste faktoren de epidemieën, waaronder vooral de pest. De twee grote ineenstortingen plaatsen zich in het laatste kwart van de 16e eeuw en begin van de tweede helft van de 17e eeuw.

1. *Laatste kwart van de 16e eeuw.*

Meestal, maar naar mijn bescheiden mening verkeerdelijk (42), wordt de ontvolking welke tussen 1580 en 1590 plaats vond toegeschreven aan de gevolgen van de godsdiensttroebelen, nl. het gewelddadige optreden van beide strijdende partijen en de « massale » uittocht van de protestanten naar het noorden. Er is zeker een uittocht geweest en er zijn tal van slachtoffers gevallen, maar het procent van beide is zeker gering in verhouding tot de slachtoffers van de verwoestende pest (43). De gegevens, die op deze laatste faktor wijzen zijn schaars, maar eens de ziekte vastgesteld, dient daar ook de oorzaak gezocht van de grote krisis, welke een massale ontvolking tot gevolg had. Het aantal inwoners verminderde met meer dan 60 procent. Een langzame toename van het bevolkingscijfer kan waargenomen in de dekanale verslagen vanaf 1592, terwijl bij het begin van de 17e eeuw een heropflakkerende pestepidemie de bevolkingsaangroei vertraagde.

Deze ontvolking van het platteland was gedurende het laatste kwart van de 16e eeuw algemeen over het Vlaamse Land. De dekanale bezoeken tonen dit aan voor het Land van Aalst, terwijl C. de Rammelaere het eveneens vaststelt voor de kasselrij Oudenaarde (44). Reeds vanaf 1592 valt een herneming van het bevolkingscijfer waar te nemen.

2. *1640-1680.*

In het overlijdensregister van Lede tekent de pastoor meestal aan wanneer het om pestgevallen gaat. Het uitbreken van deze epidemie wordt vermeld in 1631, 1646, 1647, 1667, 1668, 1669, 1671, 1672, 1673, 1676, 1677, 1678. Hoogtepunten vormen de jaren 1646, 1668, 1676.

---

(42) Ook **L.J. Rogier,** *Over het karakter en de omvang van de Nederlandse emigratie in de zestiende eeuw.* (Historisch tijdschrift, jg. XVI, 1937, blz. 363), meent dat het aantal Zuid-Nederlandse uitwijkelingen naar het Noorden in de jaren 60 gering was, en dat het aantal emigranten voor de jaren 1575-1580 meestal fel wordt overdreven (1938, blz. 11).

(43) Geraardsbergen werd door de pest geteisterd in 1578/80, Aalst in 1580, Ninove in 1571/2, 1576 en 1581. Cfr. *Bijdrage tot de Geschiedenis van het Godsdienstig Leven en de Kerkelijke Instellingen in het Land van Aalst tussen 1550 en 1621.* Dl. III, Ve hoofdstuk: De Demografische Evolutie van de bevolking in het Land van Aalst.

(44) a.w., blz. 22.

Een uitzonderlijk groot aantal overlijdens vallen voor dezelfde jaren te noteren in de andere behandelde dorpen, hetzij met of zonder aanduiding dat het hier gaat om overlijdens ten gevolge van pestepidemieën (45).

C. de Rammelaere moet in het Land van Schorisse rekening houden met een geboortenregressie in 1642 en in 1659. Hij brengt deze depressie in verband met de Franse invallen in Vlaanderen (46). Hier ligt wellicht een van de oorzaken, maar de hoofdoorzaak dient wel gezocht in het verschijnen van ziekteepidemieën, die hun weeerslag hebben op het geboortecijfer.

TABEL XVI

	Lede		Haaltert		Denderleeuw	
	†	°	†	°	†	°
1631	35/20	54/53,75	n		—	—
1635	—	—	n		17/7	15/23,5
1646	227/19	57/46,3	27/11	—	n	
1647	44/19	29/46,3	n		n	
1667	90/26	70/64,2	—	—	54/8	35/ ± 27,2
1668	142/26	40/64,2	—	—	112/8	14/ ± 27,2
1669	45/26	64/64,2	—	—	28/8	29/ ± 27,2
1671	31/26	53/64,2	—	—	n	
1672	24/26	81/64,2	—	—	n	
1673	36/26	68/64,2	—	—	n	
1676	115/22	53/51,2	—	—	18/9	17/19,85
1677	87/22	49/51,2	—	—	40/9	11/19,85
1678	50/22	39/51,2	—	—	17/9	13/19,85

	Impe		Hofstade		Wanzele	
	†	°	†	°	†	°
1631	n		—	—	n	
1635	n		—	—	3/1	2/5,4
1646	11/2,3	—	—	—	n	
1647	n		—	—	n	
1667	n	4/10,7	54/8	36/29	12/4	0/3,5
1668	n	5/10,7	112/8	15/29	2/4	2/3,5
1669	9/1,5	12/10,7	28/8	38/29	11/4	9/3,5
1670					12/4	2/3,5
1671	4/1,5	9/10,7	n		n	
1672	6/1,5	13/10,7	n		n	
1673	6/1,5	11/10,7	n		n	
1676	7/—	12/12,5	31/—	25/24	12/—	7/—
1677	—	3/12,5	7/—	23/24	—	—
1678	—	4/12,5	—	21/24	—	—

(45) Een pestepidemie wordt aangegeven te Denderleeuw in 1667. 1668, 1669 (eveneens in 1693), eveneens te Hofstade, te Impe in 1667 en 1668.

(46) a.w., blz. 24.

In tabel XVI gaven wij voor ieder van de behandelde dorpen voor de boven aangegeven krisisjaren eerst het aantal overlijdens gedurende dit jaar, met daarnaast het gemiddelde voor de overige jaren van het decennium waartoe het krisisjaar behoort, verder het aantal geboorten en eveneens het gemiddeld aantal geboorten voor de overige jaren van het behandelde decennium.

De krisisperiode tussen 1665 en 1675 heeft tot gevolg een gevoelige daling van het geboortecijfer gedurende het volgende decennium. Te Denderleeuw telde men voor deze laatste periode 180 geboorten tegenover 269 voor de voorgaande, te Hofstade 238 tegenover 293, te Lede 500 tegenover 633, ... te Impe is de weerslag geringer.

3. *1700-1750.*

Te *Lede* geeft de pastoor voor 1707 aan dat een epidemie het groter aantal overlijdens verklaart. Ook de daaropvolgende jaren bleven hiervan niet gespaard. Van 1707 tot 1712 telt men respektievelijk 33, 37, 34, 28, 36 en 32 sterfgevallen, terwijl het gemiddelde voor de overige jaren van dit decennium slechts 19,7 bedraagt.

Ook elders — maar niet aangegeven — stelt men epidemische verschijnselen vast voor dezelfde periode. Zo telt men te *Denderleeuw* in 1709 30, in 1710 29, in 1711 24 overlijdens, waar het gemiddelde voor dit decennium 14 bedraagt; te *Hofstade* is het aantal overlijdens gedurende deze tienjarige periode tegenover de voorgaande verdubbeld met als slechtste jaren 1708 (20), 1711 (23), 1712 (20); te *Haaltert* telt men de sterfterekords in 1714 (41) en 1715 (49), met in 1706 33, in 1707 31, in 1709 37 en 1710 38, waar het gemiddelde voor vorig decennium slechts 21,6 bedroeg. Te *Impe* was de weerslag minder groot met 10 overlijdens in 1706 en 1708, 13 in 1710 en 17 in 1715 tegenover een gemiddelde van 7 in vorige periode en 5 voor de overige jaren van dit decennium. In *Wanzele* stelt men de gevolgen van epidemische verschijnselen reeds vroeger vast, nl. in 1703 6, in 1704 9 en in 1705 7 overlijdens, waar het gemiddelde voor de periode 1706-1715 slechts 2,5 bedraagt.

Maar lost de krisistoestand zich tijdelijk op, regelmatig vertonen zich opnieuw in min of meer ergere mate de verschijnselen van een of andere kwaadaardige ziekte. Het aantal overlijdens blijft zeer hoog. De gedurige verplaatsing van de legergroepen bleef hieraan niet zonder gevolg. Te *Lede* wordt een epidemie genoteerd in 1724 (36 +/24), in 1728 en 1729 een « kwaadaardige koorts » met respektievelijk 39 en 45 sterfgevallen tegenover een gemiddelde voor de overige jaren van dit decennium van 21,5, in 1741 72 en in 1742 48 overlijdens tengevolge van een pokkenepidemie (voor het decennium gemiddeld 28).

Ook de andere dorpen bleven blijkbaar niet gespaard. Zo telde men te *Denderleeuw* in 1720 36 en 1721 33 overlijdens, tegenover een gemiddelde van 22 voor de overige jaren van dit decennium; de « kwaadaardige koorts » schijnt het sterftecijfer te hebben beïnvloed in 1730 met 41 overlijdens, tegenover een gemiddelde van 19,6; de pokkenepidemie, hier door de pastoor aangegeven als een koorts, eiste 43 slachtoffers in 1741 en 62 in 1742, waar het gemiddeld aantal overlijdens voor de overige jaren van deze periode 26 bedraagt.

Te *Haaltert* telde men in 1727 43, in 1728 52, in 1729 43, in 1730 55 en in 1733 49 sterfgevallen, waar het gemiddelde voor de overige jaren van dit decennium slechts 31 bedraagt. Ook in de jaren 1741 en 1742 bereikt men hoge sterftecijfers, nl. respektievelijk 82 en 77 tegenover een gemiddelde van 45, waaronder 1745 met 71 overlijdens.

Te *Hofstade* waren er in 1721 37 en in 1723 49 overlijdens tegenover een gemiddelde van 23,9 voor de overige jaren van dit decennium; in 1728 en 1730 telde men er 36 overlijdens, tegenover een gemiddelde van 23,5 voor de overige jaren van dit decennium; in 1741 worden 46 en in 1742 38 sterften opgetekend, terwijl het gemiddelde voor dit decennium 27 bedraagt.

Ook te *Impe* neemt men epidemische gevolgen waar in 1720 met 22 overlijdens tegenover een gemiddelde van 7,6, in 1728 met 16 tegenover 9,2, in 1741 15 en 1744 17 tegenover een gemiddelde van 8,6 voor dit decennium.

Evenmin bleef *Wanzele* gespaard. Ziekteepidemieën eisen slachtoffers in 1720 13/3,3, in 1727 8/3,5 en in 1741 21 tegenover een gemiddelde van 5,2 voor de overige jaren van dit decennium.

4. *1780-1795.*

Na een betrekkelijk kalme periode van ongeveer 35 jaar, van 1745 tot 1780, met tussendoor eens een slechter jaar, merkt de pastoor van Lede het verschijnen op van buikloop voor 1780 en in 1794 van pest. Het sterftecijfer ligt trouwens gedurende al die jaren zeer hoog. De pastoor van Hofstade schrijft het groot aantal overlijdens van 1794 toe aan buikloop. Vermoedelijk gaat het in deze verschillende gevallen om dezelfde ziekte, nl. de pest, maar genoemd naar de verschijnselen.

Te *Lede* telde men in 1779 85 overlijdens en gedurende de volgende jaren blijft het gemiddelde steeds 84,4, terwijl dit in vorige periode slechts 40,5 bedroeg. In 1794 loopt het aantal sterfgevallen hier op tot 133.

Te *Denderleeuw* veropenbaarde zich de epidemie in 1781 en bedroeg het aantal overlijdens 43 en de daaropvolgende jaren was het gemiddelde 40, terwijl dit in de vorige periode slechts opliep tot 31.

Te *Haaltert* was 1781 met 86, 1782 met 71, 1783 met 72, terwijl 1788 met 104 overlijdens een rekordjaar werd in deze periode, een hoog sterftecijfer, met een gemiddeld van 65,7 (tegenover 54,5 in de vorige periode) genoteerd van 1784 tot 1794, wanneer 99 overlijdens en in 1795 94 werden aangetekend.

Te *Hofstade* telde men in 1780 41 en in 1782 44 overlijdens tegenover een gemiddelde van 32,6 voor het voorafgaand decennium en 42,7 voor de daaropvolgende jaren. In 1794 bedraagt het aantal sterfgevallen 83.

Te *Impe* werden 16 overlijdens opgetekend in 1780 en 21 in 1781, tegenover een gemiddelde van 12,1 voor het voorafgaand decennium en 18,4 voor de jaren 1782-93. 32 overlijdens worden vermeld voor 1794.

Te *Wanzele* bedroeg het aantal overlijdens in 1780 12 en in 1781 19,

tegenover een gemiddelde van 5 in de vier voorafgaande jaren en 9,5 in de jaren daaropvolgend. In 1794 telde men 16 sterfgevallen.

5. *De emigratiefaktor in de bevolkingsaangroei.*

Voor 4 dorpen vertrekken wij met vaste gegevens vanaf 1636, nl. voor Denderleeuw, Haaltert, Hofstade en Impe; terwijl voor Lede het vertrekstadium 1685 is. Voor Wanzele wordt de berekening gemaakt op het aantal kommunikanten, vermeerderd met 1/3, aangegeven in 1614.

Tabel XVII geeft een overzicht van de evolutie. In de eerste kolom het aantal inwoners in 1636, in de tweede het aantal geboorten tussen 1636 en 1695, in de derde het aantal overlijdens voor dezelfde periode, in de vierde het batig overschot, in de vijfde kolom de bevolking van 1636 + het batig saldo aan geboorten, in de zesde kolom de getelde bevolking in 1796, in de laatste kolom het vastgestelde verlies aan bevolking door emigratie.

TABEL XVII

	1636	Geboorten	Overlijdens	Batig saldo	Mogelijke bevolking	Getelde bevolking in 1796	Emigratie-verlies
		van 1636 tot 1795					
Denderleeuw	596	5049	3591	1458	2054	1216	838 of 5,2 per jaar
Haaltert	870	7258 (47)	5056 (47)	2202	3072	2204	868 of 5,4 per jaar
Hofstade	490	5398	3344 (48)	2054	2544	1473	1071 of 6,6 per jaar
Impe	190	2020	1489	531	721	599	139 of 0,76 per jaar
	1685	van 1685 tot 1795					
Lede	1352	8670	4043	4627	5979	2734	3245 of 29,5 per jaar
	1614	van 1615 tot 1795					
Wanzele	± 52	1050 (49)	781 (49)	269	321	366	—

Het grootste dorp, nl. Lede, heeft het meest onder de emigratie geleden; de kleinste dorpjes het minst van al. De bevolking van Lede is slechts verdubbeld; waar een verviervoudiging mogelijk was over ± 100 jaar; deze van Denderleeuw is eveneens verdubbeld terwijl een verdrievoudiging voor de hand lag; deze van Hofstade is verdrievoudigd terwijl een vervijfvoudiging mogelijk was; deze van Haaltert is

(47) Met een hiatus van 4 decennia.
(48) Met een hiatus van ± 2 decennia.
(49) Met een hiatus van 2 decennia.

met 2,5 vermeerderd, maar een verhoging tot 3,6 ware mogelijk geweest; ook de bevolking van Impe werd verdrievoudigd, terwijl een verviervoudiging mogelijk was; deze van Wanzele is ongeveer verzesvoudigd.

BESLUIT.

Voor ieder van de behandelde dorpen uit het Aalsterse kan een geleidelijke aangroei van de bevolking worden vastgesteld, al is deze bevolkingstoename nochtans zeer verscheiden. Geen enkel dorp is ontsnapt aan de ontvolkingsepidemie van omstreeks 1580, welke de zwaarste was, die het Land van Aalst (en gans Vlaanderen) heeft doorgemaakt gedurende de laatste vijf eeuwen en waarbij de bevolking tot op ongeveer een derde verminderde. Het zal ruim drie-kwart eeuw (en voor Haaltert 125 jaar!) duren vooraleer het bevolkingspeil van vóór 1580 opnieuw wordt bereikt.

Vanaf 1592 wordt een bevolkingsaangroei opnieuw waargenomen, met een betrekkelijke vertraging ter oorzake van de pestepidemieën in 1646, 1668 en 1676. Moeilijk kan van een daling van het bevolkingscijfer worden gesproken, gezien voor de vier grote dorpen het aantal geboorten dit der overlijdens ook gedurende deze decennia overtreft.

Gedurende de 18e eeuw groeit de bevolking geleidelijk aan, zodat zij, spijts tal van remmende ziekteverschijnselen, in de loop van deze eeuw min of meer verdubbelde.

De migratiefaktor heeft steeds in het nadeel gewerkt van deze plattelandsdorpen en was betrekkelijk groot voor Lede.

IMPE. *J. de Brouwer.*

BIJLAGE I

DE KOMMUNIKANTEN.

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1567		660		80	650	
1574		± 730	350	± 130	± 800	76
1576	400					
1592	135			16 fam.	300	
1593	150					
1595						40 fam.
1596				16 fam.		(1)
1598				± 25 fam.		
1613		400		58	500	
1614	± 300		300	58	500	39
1627	300	452		120		
1628		450	363		646	
1629		492	348		647	
1630	320	470	360		664	
1631	318	480	351	**200 inw.**	629	
1632	293	501	352		666	
1633	309	502	334	**190 inw.**	644	
1634	316	452	336	**175 inw.**	630	
		867 inw.	**490 inw.**			
1635	320	480	333	**190 inw.**	698	
1636	**596 inw.**	471	334		694	
		870 inw.	**490 inw.**			
1637	**603 inw.**		353		714	
			496 inw.			
1638	**600 inw.**	513	380		712	
		850 inw.	**506 inw.**			
1641				140		
1653		560		138		
1654				137		
1655	400	583	400			
1658					818	
1659				153		
1660				156		
1661				± 160		
1663				156		
1664				151		
1665				152		
1669	455	650				
1670	360	600		± 150		
1671	374				900	
1672	500	600			900	
1680				120	900	
1683	500	600				
1684				145		
1685					879	

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1686				158		
				58 gez.		
1689				170		
1709	400					
1712	500					
1715	± 580				1250	
1716	500	800				
1717	500	812	640			
1718	± 510	812	650			
1719	550	830				
1720		850	± 700			
1721	± 500					
1722	550	862	± 700			
1723	500	851	650			
1724	530	845				
1725	550					
1726		865				
1727			± 600			
1744		1000				
1760	700					
1767				326		
1782		1550				
1786				**590 inw.**		**312 inw.**
1796		1680			2158	

(1) Waarschijnlijk Wanzele + Impe, die beide door éénzelfde pastoor werden bediend.

BIJLAGE II

GEBOORTEN.

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1590					13	
1591					28	
1592					41	
1593					37	
1594					48	
1595					36	
1596					36	
1597			14		36	
1598			20		60	
1599			12	3	30	
1600			20	7	42	4
1			18	9	38	2
2			15	4	35	4
3	(sept.) 5		24	10	29	7
4	12		16	4	33	2
5	12	9	15	4	20	4
		(vanaf juli)				
6	13	19	12	6	35	1
7	12	18	13	2	33	2
8	12	20	17	2	22	0
9	14	16	13	4	29	2
1610	16	18	11	2	32	3
11	7	24	13	5	22	0
12	11	18		5	28	1
13	12	18	29 o.	5	29	1
14	15	21		3	29	4
15	10	20	16 o.	3	27	0
16	23	19	11 o.	4	37	0
17	17	27	22	6	38	3
18	18	30	12	1	30	3
19	20	19	13	5	45	8
1620	36	25	19	6	40	2
21	23	44	14 o.	9	51	3
22	23	24	14 o.	6	40	2
23	31	26	17	4	48	3
24	20	43	24	12	54	5
25	31	35	ontbr.	6	57	3
26	25	31	»	6	47	6
27	22	27	»	8	55	8
28	31	44	12 o.	4	53	1
29	25	38	27	5	54	7
1630	26	35	21	5	59	8
31	23	22	32	11	54	3
32	18	31	20	6	53	6
33	18	38	20	5	57	7
34	24	35	20	9	48	3

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1635	15	26	19	5	58	2
36	26	22	24	7	59	2
37	15	36	24	4	43	5
38	10	46	20	7	53	5
39	22	23	20	4	37	5
1640	10	32	20	5	49	4
41	12	48	24	4	42	5
42	23	39	28	1	46	7
43	14	27	18	10	39	0
44	25	39	20	10	52	4
45	12	26	23	6	50	4
46	23	88	15	3	57	3
47	23	0	20	11	29	2
48	16	38	31	7	63	1
49	17	41	26	8	39	4
1650	19	5	18	6	51	6
51	17	28	21	3	37	6
52	17	26	19	10	44	3
53	13	39	25	7	41	3
54	19	21	30	9	45	4
55	22	30	23	5	51	3
56	25	38	34	12	60	3
57	30		25	10	50	5
58	25		33	11	65	4
59	38		29	6	51	0
1660	27		27	12	62	8
61	27		60	12	76	3
62	32		30	7	49	1
63	32		21	12	59	3
64	34		26	11	72	5
65	37		31	10	69	3
66	34		34	16	66	2
67	35		36	4	70	0
68	14		15	5	40	2
69	29		38	12	64	9
1670	35		29	10	75	2
71	17	onv.	27	9	53	4
72	28	»	36	13	81	6
73	25		30	11	68	6
74	24		18	6	52	2
75	28		30	11	64	1
76	17		25	12	53	7
77	11		23	3	49	2
78	13		21	4	39	
79	11		20	11	51	
1680	22		27	10	39	
81	17		20	13	60	
82	23		23	13	45	
83	24		30	15	53	

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1684	15	20	23	18	60	
85	27	ontbr.	26	8	51	ontbreekt
86	32	»	27	19	58	
87	18	30	31	11	71	van
88	26	37	35	17	66	
89	32	33	30	13	67	1677
1690	23	17	35	16	67	
91	27	28	42	11	60	tot
92	18	53	33	7	52	
93	24	58	25	6	56	1697
94	16		17	5	39	
95	27	47	29	7	65	exclusief
96	26	50	30	6	57	
97	26	39	38	9	73	2
98	14	35	18	6	51	3
99	26	45	33	5	56	5
1700	24	43	23	7	66	2
1	23	56	33	11	76	7
2	24	48	32	11	77	8
3	26	52	32	6	58	5
4	23	43	29	15	68	6
5	26	52	31	11	63	5
6	27	45	40	6	64	5
7	26	47	25	13	54	2
8	25	50	30	9	76	8
9	25	41	29	8	51	1
1710	31	38	31	11	55	3
11	30	49	35	11	74	6
12	28	48	33	12	73	3
13	18	44	33	15	52	4
14	25	38	38	10	74	3
15	39	52	27	12	64	3
16	25	49	36	8	60	2
17	36	46	39	7	81	4
18	32	49	39	16	66	8
19	43	49	41	6	65	6
1720	24	36	28	14	59	6
21	40	49	34	6	53	2
22	31	48	36	12	59	10
23	35	50	40	10	81	6
24	34	54	31	12	58	6
25	36	53	40	15	64	5
26	29	53	35	11	60	9
27	43	64	32	12	71	5
28	25	43	31	11	51	3
29	27	58	29	13	67	11
1730	38	55	36	10	57	4
31	27	58	39	15	75	9
32	31	65	44	12	82	7

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1733	32	53	28	12	68	7
34	41	76	49	16	90	6
35	43	70	38	14	85	5
36	37	71	52	18	90	10
37	42	72	28	13	82	9
38	37	68	44	11	89	8
39	47	65	43	6	75	2 onv.
1740	30	53	31	9	75	5
41	32	65	33	10	69	7
42	38	57	34	9	82	8
43	30	60	40	14	66	10
44	23	62	40	9	88	8
45	31	67	35	13	76	11
46	22	72	36	9	82	12
47	43	90	49	16	87	7
48	31	73	37	12	87	13
49	29	64	49	12	85	7
1750	29	65	39	19	83	11
51	40	52	32	12	93	8
52	29	65	38	13	92	12
53	42	74	39	16	89	7
54	32	65	43	18	92	8
55	40	75	43	13	90	14
56	49	60	51	23	99	11
57	42	78	34	13	78	10
58	37	65	46	17	99	11
59	41	78	34	20	101	10
1760	39	76	42	18	102	12
61	46	71	47	21	87	10
62	37	71	34	20	109	8
63	45	68	38	31	109	5
64	54	72	43	24	102	17
65	42	68	39	28	90	5
66	51	66	39	27	101	11
67	59	75	34	30	97	7
68	43	63	36	18	96	11
69	47	74	42	25	76	10
1770	40	67	37	26	98	12
71	45	77	37	23	84	7
72	54	79	41	21	95	8
73	39	} 130	35	21	77	11
74	52		44	15	97	10
75	44	61	34	24	82	8
76	43	78	42	23	92	13
77	58	64	55	20	95	9
78	50	47	39	14	99	8
79	49	81	ontbr.	24	99	13
1780	44	69	»	18	87	13
81	55	72	44	19	76	6

	Denderleeuw	Haaltert	Hofstade	Impe	Lede	Wanzele
1782	44	78	55	17	74	11
83	37	70	38	16	87	12
84	48	84	57	18	82	7
85	45	70	43	12	90	11
86	45	76	59	19	86	9
87	45	96	48	15	108	12
88	52	72	60	19	95	13
89	49	99	47	12	100	11
1790	38	72	50	17	106	15
91	48	95	51	18	114	14
92	48	84		20	105	17
93	42	76	91	17	108	14
94	50	86	44	19	98	22
95	41	72	44	19	110	15
96	45	81		22		18
97	48	66		18		21
		tot sept.				
98	58			12		17
99	49			12		20
1800	68			16		20
1	51			9		18
2	73			19		15
3	64			16		
4	50			17		
5	60			24		

TIENJAARLIJKSE GEMIDDELDEN DER GEBOORTEN.

	Denderleeuw	Haaltert	Hofstade	Impe	Lede	Wanzele
1591-1595	—	—	—	—	33,7 (1)	—
1596-1605	—	—	17,1 (2)	6,3 (3)	35,9	3,7 (4)
1606-1615	12,2	19,2	12,4 (5)	3,7	28,6	1,4
1616-1625	24,2	30,2	14,6 (6)	5,9	44,0	3,2
1626-1635	22,7	32,7	15,9	6,2	53,8	5,1
1636-1645	16,9	33,8	22,1	5,8	47,0	4,1
1646-1655	18,6	31,6	22,8	6,9	45,7	3,5
1656-1665	30,7	—	23,5	10,3	61,3	3,5
1666-1675	26,9 (7)	—	29,3	9,2	63,3	3,4
1676-1685	18,0	—	23,8	10,7	50,0	—
1686-1695	24,3	33,6 (8)	30,6	11,2	60,1	—
1696-1705	23,8	46,3	29,9	8,7	64,5	4,7 (9)
1706-1715	27,4	45,2	32,1	10,7	63,7	3,8
1716-1725	33,6	48,3	36,4	10,6	64,6	5,5
1726-1735	33,6	59,5	36,1	12,6	70,6	6,6
1736-1745	33,7	64,0	38,0	11,2	79,2	7,8 (10)
1746-1755	33,7	69,5	40,5	14,0	87,3	9,9
1756-1765	43,2	70,7	40,8	21,5	97,6	9,9

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1766-1775	47,4	69,2	37,9	23,0	90,3	9,5
1776-1785	47,3	71,3	46,6 (11)	18,1	88,1	10,3
1786-1795	45,8	82,8	49,4	17,5	103,0	14,2
1796-1805	56,6	—	—	16,5	—	—

(1) 6 gegevens : 1590-1595
(2) 9 gegevens : 1596 ontbreekt
(3) 6 gegevens : 1600-1605
(4) 6 gegevens : 1600-1605
(5) 1612-1615 : onvolledige gegevens
(6) 1616, 1621, 1622 : onvolledige gegevens
(7) 1671, 1672 : onvolledige gegevens
(8) 9 gegevens : 1686 ontbreekt
(9) 9 gegevens : 1696 ontbreekt
(10) 1739 : onvolledige gegevens
(11) 8 gegevens : 1779, 1780 ontbreken.

BIJLAGE III

HUWELIJKEN.

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1591					7	
92					9	
93					9	
94					4	
95					3	
96					11	
97					4	
98					4	
99					4	
1600				1	10	
1	0			0	1	
2	2			0	2	
3	2			3	6	
4	2			0	6	
5	2			0	4	
6	0			1	9	
7	2			1	3	
8	5			1	3	1
9	2			0	7	0
1610	3			1	8	1
11	2			2	4	0
12	4			2	7	0
13	3			1	5	1
14	3			0	7	2
15	4			1	11	2
16	7			0	10	1
17	8			1	5	0
18	1	8		0	15	1
19	2	6		1	12	0
1620	1	4		1	6	1
21	4	17		4	9	1
22	4			0	7	0
23	3	16		2	15	1
24	4			3	3	2
25	5	5		1	8	1
26	2	11		4	8	3
27	5			2	10	1
28	6	8		1	15	0
29	4	6		1	9	0
1630	0	2		0	2	0
31	8	3		2	4	1
32	2	5		3	10	0
33	1	8		3	11	1
34	1	2		3	12	1
35	2	4		1	9	0
36	2	16		2	10	0
37	5			2	10	1

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1638	4	5		1	9	0
39	3	8		3	9	1
1640	3	8		1	11	0
41	10	5		1	10	1
42	6	9		2	10	0
43	8	7		4	10	1
44	4	13		3	10	0
45	4	8		1	7	1
46	2	10		7	12	0
47	5	9		8	35	1
48	0	10		2	11	1
49	1			1	11	2
1650	6	11	5	2	5	1
51	3	4	5	1	6	2
52	5	8	5	2	14	0
53	5	12	7	4	17	0
54	11		3	2	8	3
55	8	10	7	2	8	0
56	2	10	8	8	11	ontbr.
57	5		9	3	11	»
58	6		2	1	14	»
59	7		7	1	21	»
1660	6		11	1	12	1
61	8		3	2	16	0
62	5		3	2	9	0
63	6		10	0	12	2
64	6		5	3	11	1
65	7		8	2	13	3
66	4		9	3	15	1
67	9		3	4	11	0
68	6		9	0	28	2
69	17		13	11	22	3
1670	12		8	6	12	2
-71	4		9	4	18	2
72	8		4	2	13	1
73	7		7	3	5	1
74	5		7	0	15	1
75	4		10	3	12	2
76	1		4	0	4	2
77	6		12	1	27	1
78	6		4	3	14	1
79	7		6	4	18	1
1680	6		8	0	23	2
81	6		5	2	9	1
82	5		8	4	21	2
83	5		8	1	19	
84	2		6	4	13	
85	5		5	4	20	
86	4		11	1	21	
87	5		5	3	13	

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1688	2		4	2	23	
89	6		6	2	11	
1690	2		6	1	11	
91	5		6	0	20	
92	2	4	12	2	21	
93	5	7	5	1	26	
94	3	1	4	3	16	
95	8	9	5	6	26	
96	9	17	6	1	25	
97	3	7	6	4	7	
98	7	8	10	3	19	
99	3	6	6	4	12	2
1700	7	4	7	7	17	0
1	5	6	7	5	10	0
2	7	11	13	3	20	2
3	4	4	11	2	9	1
4	5	8	7	4	18	1
5	4	3	5	2	13	1
6	4	14	7	3	22	0
7	11	16	3	3	22	0
8	2	5	5	3	22	1
9	7	10	7	2	19	2
1710	6	15	9	5	22	0
11	6	24	15	4	10	0
12	7	12	7	4	16	1
13	8	17	13	3	12	1
14	6	10	7	2	14	2
15	6	15	9	7	22	0
16	8	13	5	3	20	2
17	6	13	7	1	21	2
18	7		6	4	9	3
19	3	11	4	1	13	0
1720	11	17	9	1	17	0
21	7	11	11	1	20	2
22	7	14	12	2	21	0
23	9	17	8	4	20	2
24	13	13	8	3	23	3
25	7	13	10	4	20	0
26	8	11	7	6	18	1
27	8	8	7	0	6	1
28	5	11	9	5	18	2
29	6	24	14	4	14	0
1730	6	13	14	1	37	0
31	3	21	7	2	23	0
32	8	17	9	1	20	0
33	8	13	5	4	19	3
34	10	27	9	2	17	2
35	7		8	2	19	3
36	8	13	8	4	17	2
37	5	11	7	2	12	ontbr.

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1738	8	8	5	2	10	ontbr.
39	4	5	7	4	17	1
1740	6	17	4	3	13	3
41	7	8	6	2	14	2
42	10	17	5	2	19	5
43	5	12	18	4	18	2
44	4	12	10	2	16	0
45	6	14	10	4	18	1
46	14	21	10	3	20	0
47	12	16	12	3	31	0
48	8	9	9	3	18	1
49	4	7	5	6	19	1
1750	7	10	7	3	29	2
51	10	17	6	0	16	2
52	7	15	10	3	17	6
53	9	13	10	4	18	3
54	13	13	7	3	19	1
55	7	6	7	7	13	1
56	13	12	7	3	21	1
57	7	14	5	6	29	3
58	5	9	10	2	25	2
59	12	16	10	3	20	5
1760	15	15	11	2	25	2
61	12	12	10	5	20	3
62	9	8	8	8	19	5
63	11	19	7	6	12	0
64	12	17	5	4	9	0
65	8	15	10	4	15	14
66	11	28	10	2	21	3
67	3		6	5	23	5
68	7	9	8	1	13	2
69	9	21	9	3	20	2
1770	5	17	11	1	23	0
71	16	6	10	3	9	2
72	9	13	9	3	11	1
73	8	16	9	7	13	1
74	11	21	16	4	21	3
75	9	12	6	3	11	0
76	10	13	16	3	16	2
77	6	19	7	6	22	1
78	11		17	2	20	1
79	10	30	7	4	7	2
1780	9		10	4	22	0
81	7	23	6	3	14	3
82	7	18	6	4	13	0
83	9	13	9	2	15	2
84	7	11	16	6	17	3
85	13	13	11	2	23	1
86	9	18	8	8	15	9
87	9	20	9	0	25	1

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1788	12	26	10	6	27	5
89	15	19	8	17	33	5
1790	5	12	11	4	28	3
91	15	11	14	2	19	1
92	13	17	6	2	33	4
93	16	16	9	7	22	4
94	11	20	18	6	22	3
95	15	16	13	9	26	0
96	15	26	13	6		1
97	11	18	(tot okt.)	3		0
98	24	(tot aug.)		5		6
99	8			6		3
1800	13			12		3
1	11			4		4
2	17			5		3
3	14			4		
4	17			3		
5	4			5		

TIENJAARLIJKSE GEMIDDELDEN DER HUWELIJKEN.

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1591-1595	—	—	—	—	6,4 (1)	—
1596-1605	2,0 (2)	—	—	0,6 (3)	5,2	—
1606-1615	2,8	—	—	1,0	6,4	0,8 (4)
1616-1625	3,9	5,6	—	1,3	9,0	0,8
1626-1635	3,1	4,9	—	2,0	9,0	0,7
1636-1645	4,9	7,9	—	2,0	9,6	0,5
1646-1655	4,6	7,4	5,3 (5)	3,1	12,7	1,0
1656-1665	5,8	—	6,6	2,3	13,0	1,1 (6)
1666-1675	7,6	—	7,9	3,6	15,1	1,6
1676-1685	4,9	—	6,6	2,3	16,8	1,4 (7)
1686-1695	4,2	5,2 (8)	6,4	2,1	18,8	—
1696-1705	5,4	7,4	7,8	3,5	15,0	1,0 (9)
1706-1715	6,3	13,8	8,2	3,6	18,1	0,7
1716-1725	7,0	12,2	8,0	2,4	18,4	1,4
1726-1735	6,9	14,5	8,9	2,7	19,1	1,2
1736-1745	6,3	11,7	8,0	2,9	15,4	1,6
1746-1755	9,1	12,7	8,3	3,5	20,0	1,7
1756-1765	10,4	13,7	8,3	4,3	19,5	3,5
1766-1775	8,8	14,3	9,4	3,2	16,5	1,9
1776-1785	8,9	15,0	10,5	3,6	16,9	1,5
1786-1795	12,0	17,5	10,6	6,1	25,0	3,5
1796-1805	13,4	—	—	5,3	—	2,8 (10)

(1) 5 gegevens : 1591-1595
(2) 4 » : 1602-1605
(3) 6 » : 1600-1605
(4) 8 » : 1608-1615
(5) 6 » : 1650-1655
(6) 6 » : 1660-1665
(7) 7 » : 1676-1682
(8) 4 » : 1692-1695
(9) 7 » : 1699-1705
(10) 7 » : 1796-1802.

BIJLAGE IV

OVERLIJDENS.

LEDE

Jaar:					*Jaar:*				
1481/83	18	w.o.	8	kinderen	1551/53	55	w.o.	30	kinderen
1493/94	4	(de kinderen werden niet aangetekend)			1553/54	41	»	14	»
					1556/57	34	»	10	»
1496/97	6			»	1557/58	42	»	9	»
1506/07	11			»	1558/59	37	»	16	»
1507/08	24			»	1559/60	52	»	22	»
1509/10	4			»	1560/61	22	»	11	»
1510/11	9			»	1561/62	17	»	8	»
1512/13	4			»	1562/63	15	»	9	»
1514/15	6			»	1563/64	23	»	12	»
1515/16	8			»	1564/65	23	»	11	»
1516/17	4			»	1565/66	18	»	6	»
1517/18	6			»	1566/67	15	»	9	»
1518/19	6			»	1567/68	14	»	6	»
1519/20	7			»	1568/69	29	»	7	»
1520/22	14			»	1569/70	21	»	7	»
1522/24	16			»	1572/73	25	»	8	»
1524/26	27			»	1573/74	23	»	8	»
1527/28	11			»	1574/75	32	»	16	»
1528/29	11			»	1575/76	14	»	6	»
1529/30	10			»	1576/77	17	»	4	»
1530/31	7			»	1587/88	6	»	3	»
1531/32	14	w.o.	5	kinderen	1589/92	8	»	6	»
1532/33	15	»	4	»	1592/95 (1)	8	»	7	»
1533/34	29	»	12	»	1596/97	9	»	4	»
1534/35	27	»	8	»	1597/98	11	»	8	»
1535/36	14	»	4	»	1598/99	19	»	7	»
1536/37	21	»	8	»	1599/1600	5	»	3	»
1538/39	21	»	8	»	1600/01	8	»	6	»
1541/42	18	»	12	»	1601/02	10	»	6	»
1542/43	16	»	9	»	1602/04	30	»	15	»
1544/45	21	»	7	»	1607/09	18	»	7	»
1545/47	48	»	23	»	1609/11	22	»	9	»
1547/48	13	»	8	»	1617/19	17	»	8	»
1548/49	25	»	10	»	1622/23	17	»	6	»
1549/50	18	»	8	»	1623/25	38	»	16	»
1550/51	15	»	5	»	1627/28	31	»	16	»

(1) één volwassen persoon begraven in de kerk. Uit de vergelijking met het overlijdensregister blijkt dat de volwassenen begraven op het kerkhof niet werden opgetekend; evenmin in 1589/92.

OVERLIJDENS.

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1592					4	
1593					8	
1594					11	
1595					14	
1596					11	
1597					20	
1598					9	
1599					18	
1600				1	7	4
1				1	12	0
2				1	16	1
3				4	18	3
4				3	8	0
5				2	9	0
6				1	11	0
7				0	6	0
8				0	16	0
9				0	8	0
1610				1	20	0
11				0	13	2
12				4	8	0
13				1	8	0
14				1	22	3
15				6	12	0
16		0		0	25	1
17		0		0	9	0
18		14		1	10	0
19		1		1	9	0
1620		10		1	13	1
21		4		2	24	1
22		11		0	16	1
23		7		1	18	0
24		10		1	23	3
25		6		2	22	0
26		6		0	24	0
27		7		1	15	1
28		5		2	38	1
29		9		1	18	0
1630		8		1	15	0
31		7		0	35	1
32		9		1	17	2
33		7		0	23	2
34		6		2	25	2
35	11	19		3	10	3
36	17	20		2	19	2
37	9	24		2	36	0
38	14	16		2	42	0
39	5	26		4	17	1

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1640	5	25		2	37	0
41	5	26		4	24	4
42	11	24		4	20	0
43	9	7		1	27	2
44	4	0		0	11	3
45	3	13		3	18	1
46	4	27		11	227	1
47	10	12		2	44	0
48	1	10		1	13	0
49	?	6		2	9	0
1650	4	12		1	20	2
51	3	9		2	24	0
52	5	21		3	21	1
53	17	9		2	27	3
54	9	9	12	3	24	0
55	7	12	11	5	17	2
56	16	16	8	4	36	2
57	7		5	2	23	2
58	11		7	2	30	5
59	14		12	6	26	0
1660	9		8	4	18	0
61	23		7	2	22	0
62	18		13	2	17	1
63	27		12	8	30	3
64	19		12	2	35	2
65	25		9	10	26	3
66	25		6	2	37	1
67	77		54	25	90	12
68	121		112	20	142	2
69	12		28	9	45	11
1670	5		10	17	18	12
71	?		11	7	31	3
72	?		6	8	24	4
73	?		10	6	36	5
74	13		5	9	30	8
75	9		10	5	22	3
76	18		31	22	115	12
77	40		7	4	87	2
78	17		1	8	50	
79	4		?	13	27	
1680	10		?	9	36	
81	5		?	9	28	
82	13		?	3	10	
83	6		?	14	18	
84	12		4	9	13	
85	15		2	6	22	
86	9		0	2	13	
87	9		1	7	15	
88	17		2	9	21	
89	9		1	9	18	

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1690	21		3	5	12	
91	16		7	8	32	
92	16		3	1	36	
93	57		6	6	42	
94	14		ontbr.	17	45	
95	4	26	4	14	22	
96	15	46	4	8	24	
97	8 o.	29	3	14	14	
98	10 o.	16	2	2	20	
99	5 o.	17	5	22	17	2
1700	6 o.	40	3	10	20	5
1	12 o.	21	8	3	15	4
2	12 o.	20	13	2	22	3
3	24	21	12	2	11	6
4	8	13	15	2	22	9
5	26	24	21	5	25	7
6	16	32	16	10	18	3
7	11	31	12	1	33	1
8	18	25	20	10	37	5
9	30	38	10	13	34	4
1710	29	38	17	5	28	1
11	24	18 onv.	23	7	36	4
12	16	26	20	5	32	1
13	7	33	ontbr.	4	21	4
14	22	41	17	9	18	1
15	9	50	18	17	22	1
16	15	31	20	7	30	0
17	17	34	18	9	29	1
18	30	38	15	2	12	5
19	15	37	29	6	20	4
1720	36	46	26	22	28	13
21	33	27	37	11	32	6
22	29	35	23	6	29	4
23	18	35	49	14	22	4
24	26	36	28	7	36	2
25	25	34	30	7	14	3
26	29	32	23	11	11	5
27	29	43	27	7	14	8
28	12	52	36	16	39	3
29	29	43	22	7	45	4
1730	41	55	36	12	28	6
31	8	30	21	14	24	5
32	21	32	22	5	27	4
33	23	50	19	7	35	3
34	16 o.	36	19	8	16	2
35	10	26	35	12	17	0
36	16	30	17	6	22	2
37	39	50	27	10	33	1
38	28	49	26	9	23	8
39	19	42	28	3	29	5

	Denderleeuw	*Haaltert*	*Hofstade*	*Impe*	*Lede*	*Wanzele*
1740	25	44	25	11	23	7
41	43	82	46	15	72	21
42	62	77	38	11	48	7
43	21	35	33	6	39	4
44	24	41	29	17	18	4
45	38	71	38	13	39	9
46	25	52	40	13	33	7
47	26	68	43	14	28	12
48	28	50	30	13	35	6
49	23	42	33	14	32	3
1750	33	23	31	12	23	7
51	22	28	24	8	31	6
52	28	31	23	13	36	7
53	32	44	27	10	23	4
54	14	52	32	13	30	5
55	22	49	19	16	23	2
56	19	35	29	15	32	5
57	17	51	16	9	24	4
58	25	94	29	13	38	6
59	37	51	32	16	32	8
1760	19	49	42	11	27	9
61	22	54	23	12	36	3
62	38	57	20	11	29	5
63	30	60	36	17	35	9
64	28	65	41	14	44	2
65	53	72	57	14	28	2
66	33	51	25	11	39	4
67	25	51	48	15	42	5
68	27	56	14	11	32	11
69	23	52	18	18	36	5
1770	48	79	43	28	56	4
71	39	65	34	17	35	7
72	38	49	25	10	34	6 onv.
73	19	74	39	25	44	(a)
74	30	44	37	7	34	(a)
75	40	45	35	19	49	(a)
76	36	44	23	15	40	2
77	40	56	29	9	35	6
78	29	70	31	6	32	6
79	21	44	30	4	85	7
1780	20	54	41	16	67	12
81	43	86	19	21	77	9
82	39	71	44	13	78	19
83	35	72	35	14	80	11
84	42	51	36	14	83	4
85	28	47	28	18	75	11
86	24	54	28	14	87	4
87	45	70	39	24	109	17
88	58	104	48	14	90	13
89	35	61	30	34	83	10

	Denderleeuw	Haaltert	Hofstade	Impe	Lede	Wanzele
1790	40	49	33	6	78	8
91	57	77	44	7	83	7
92	30	56	41	12	93	8
93	33	88	46	14	89	12
94	45	99	83	32	133	16
95	49	94	39	11	67	11

(a) blad verscheurd.

TIENJAARLIJKSE GEMIDDELDEN DER OVERLIJDENS.

	Denderleeuw	Haaltert	Hofstade	Impe	Lede	Wanzele
1591-1595	—	—	—	—	9,2 (1)	—
1596-1605	—	—	—	2,0 (2)	12,8	1,3 (3)
1606-1615	—	—	—	1,4	12,4	0,5
1616-1625	—	7,8 (4)	—	0,9	16,9	0,7
1626-1635	11,0 (5)	8,3	—	1,1	22,0	1,2
1636-1645	9,3	18,1	—	2,4	25,1	1,3
1646-1655	6,0 (6)	12,7	11,5 (7)	3,2	42,6	0,9
1656-1665	16,9	—	9,3	4,2	26,3	1,8
1666-1675	25,9	—	25,2	10,8	47,5	6,1
1676-1685	14,0	—	9,0 (8)	9,6	40,6	7,0 (9)
1686-1695	17,2	—	3,0 (10)	7,8	25,6	—
1696-1705	12,6	24,7	8,6	7,0	19,0	5,1 (11)
1706-1715	18,2	33,2 (12)	15,3	8,1	27,9	2,5
1716-1725	24,4	35,3	27,6	9,1	25,2	4,2
1726-1735	21,8	39,4	26,0	9,9	25,6	4,0
1736-1745	31,5	51,7	30,7	10,1	34,6	6,8
1746-1755	25,3	43,9	30,2	12,6	29,4	5,9
1756-1765	28,8	58,8	32,5	13,2	32,5	5,3
1766-1775	32,2	56,6	30,8	16,1	40,1	6,0 (13)
1776-1785	33,4	59,5	31,6	13,0	65,2	8,7
1786-1795	41,6	75,2	43,1	15,8	79,2	10,6
1796-1805						

(1) 4 gegevens : 1592-1595
(2) 6 » : 1600-1605
(3) 6 » : 1600-1605
(4) 8 » : 1618-1625
(5) 1 gegeven : 1635
(6) 1649 ontbreekt
(7) 2 gegevens : 1654, 1655
(8) de gegevens ontbreken voor 1679-1683
(9) 2 gegevens : 1676,1677
(10) 1694 ontbreekt; mogelijk zijn sommige andere jaren van dit decennium onvolledig.
(11) 7 gegevens : 1699-1705
(12) voor 1711 worden slechts 3 kinderen (tot maart) aangegeven.
(13) 6 gegevens : 1766-1771, volgend blad is verscheurd.

Onze Bibliografie

1) **ALGEMEEN. — A. de Vos: Inventaris der landbouwpachten in de Gentse jaarregisters van de keure** (Tweede deel: 1501-1600). — Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. Verhandelingen IX, 104 blz. Gent 1960.

Het eerste deel van deze publikatie, dat handelt over de middeleeuwse periode 1339-1501, hebben we uitvoerig besproken in dit tijdschrift in 1959, nr. 3, blz. 144-145. Grotendeels is het betoog ook hier toepasselijk. Dit tweede deel is eveneens zeer belangrijk voor de kennis onzer landbouwbedrijven met hun eigenaars en hun pachters toentertijd. We noteren hier de dorpen uit het Land van Aalst die er met goederen vermeld staan: Aaigem, Appelterre-Eichem, Aspelare, Balegem, Beerlegem, Borsbeke, Bottelare, Burst, Deftinge, Denderhoutem, Denderwindeke, Dikkele, Dikkelvenne, Elst, Erembodegem, Erondegem, Erwetegem, Geraardsbergen, Goeferdinge, Gontrode, Grotenberge, Haaltert, Heldergem, Herdersem, Herzele, Hillegem, Idegem, Kerksken, Kwaremont, Landskouter, Lede, Leeuwergem, Letterhoutem, Maarke-Kerkem, Massemen, Melle, Mere, Michelbeke, Moerbeke (Geraardsbergen), Moorsel, Moortsele, Munte, Nederboelare, Nederbrakel, Nederzwalm-Hermelgem, Neigem, Ninove, Okegem, Oombergen, Oordegem, Oosterzele, Opbrakel, Ophasselt, Outer, Overboelare, Parike, Paulatem, Ressegem, Rozebeke, Scheldewindeke, Schendelbeke, Schorisse, St.-Antelinks, St.-Blasius-Boekel, St.-Goriks-Oudenhove, St.-Kornelius-Horebeke, St.-Lievens-Esse, St.-Lievens-Houtem, St.-Maria-Horebeke, St.-Maria-Latem, St.-Maria-Lierde, St.-Maria-Oudenhove, St.-Martens-Lierde, Smetlede, Steenhuize-Wijnhuize, Strijpen, Velzeke-Ruddershove, Vlekkem, Vlierzele, Voorde, Welden, Woubrechtegem, Zandbergen, Zegelsem, Zottegem, Zulzeke.

2) **ALGEMEEN. — Paul Lindemans: Oude Brabantse geslachten: Paridaens.** — Eigen Schoon en De Brabander, XLIII jg., nr. 1-2, 1960, blz. 15-27.

In deze geslachtenlijst stippen we aan: Carolus Ludovicus Paridaens, pachter te Meerbeke, geboren te St.-Kwintens-Lennik 1762; Jan Philippe van Steenberghe te Ninove, die huwt met Barbara, dochter van eerstgenoemde.

Bij de Losse Aantekeningen vinden we nog: Mathieu P. uit Denderwindeke en Adriaan Paridaens uit Zandbergen, pachter in Marcq, † in 1744.

3) **ALGEMEEN. — M. Bovyn: St. Alexiusbegijnhof te Dendermonde.** — Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde, 1960/3, Dl. IX, blz. 209-240.

De lange lijst begijntjes vermeldt onder meer: Barbara Temmerman van St.-Lievens-Esse en Maria Christina Uyttersprot van Steenhuize-Wijnhuize.

4) **ALGEMEEN. — M. Bovyn: St. Alexiusbegijnhof te Dendermonde.** Deel IX. Slot. — Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde, 1960/4, blz. 241-267.

Vereerd met een lofgedicht bij professie is: Isabella Podevyn van Moorsel (25/4/1898).

In de lijst pastoors en onderpastoors van het begijnhof citeren we: L. van Impe, voordien pastoor van Smeerebbe; Ignatius van Bavegem, voordien pastoor van Mere; Gustaaf de Donder, vroeger onderpastoor te Lede; Leon de Vos, van St.-Kornelius-Horebeke. en Karel de Smet, voordien pastoor-deken van Geraardsbergen.

5) **APPELTERRE-EICHEM. — Maurice Torrekens: Appelterre-Eichem.** — Oost-Vlaanderen, Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen, 9e jg., nr. 3, mei-juni 1960, blz. 57-59, met 3 illustraties.

Schrijver heeft het niet enkel over het specifieke punt van belangstelling, namelijk de tabak van Appelterre, maar hij weidt verder uit over de algemene lijnen der geschiedenis van het tabaksdorp, dat ook een jonge kunstenaar, namelijk Emiel de Cooman, schilder. zoon van Jan de Cooman, onder zijn inwoners telt.

6) **DENDERLEEUW. — J. de Brouwer-Fr. Couck: Denderleeuw: Geschiedenis - Toponymie.** — Aalst, 1960, 219 en 83 blz., 34 illustraties met een plaatsnaamkundige uitslaande kaart. (Prijs: 200 fr.; te bestellen bij de schrijver, Impe).

Sinds meer dan tien jaar verschenen regelmatig bijdragen over Denderleeuw in dit tijdschrift. Deze bijdragen heeft schrijver gebundeld, bijgewerkt en aangevuld. Het eerste deel van het boek: « Geschiedenis van Denderleeuw » is van de hand van Jozef de Brouwer. Het werk behandelt achtereenvolgens het ontstaan en de organisatie van het dorp, het ontstaan en de organisatie van het parochiewezen, de pastoors en het parochiewezen, de demografische en de sociaal-economische evolutie, de stamfamilies van het dorp in de 17e en 18e eeuw (het feitelijk nieuw gedeelte van het boek) met een bijdrage over hen die door de gemeenschap worden vereerd, gevolgd van een overzicht van het volksleven. Het tweede gedeelte: « Toponymie van Denderleeuw » is van de hand van Jozef de Brouwer en Frans Couck. Deze toponymie werd in 1943 geschreven en in 1944 werd die bekroond met de heemkundige prijs van het Davidsfonds. Lang bleef ze in de kaft steken. Thans is deze in ieders bereik, dank zij deze uitgave. Jozef de Brouwer heeft weer een onzer belangrijke dorpen met een degelijke studie verrijkt. Ook dit werk, evenals zijn voorgaande, is wetenschappelijk geschreven, is uiterst betrouwbaar en zij, die van hun dorp houden en alle belangstellenden voor geschiedenis zullen dit werk niet willen missen.

7) **GAVER. — Dr. A. Verhulst. — Twee oorkonden van Filip van de Elzas voor het leprozenhuis, bevattende nieuwe gegevens betreffende de geschiedenis van Gent in de 12e eeuw.** — Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. Nieuwe Reeks XIII, Gent 1959. blz. 3-24, met 3 illustraties.

Schrijver, die de uitgave voorbereidt van de oorkonden der graven Diederik en Filip van de Elzas, publiceert hier twee tot nog toe onuitgegeven oorkonden van Filip van de Elzas. We vinden er in vermeld: Raas IV van Gaver, schenker van de graaf, geboren in 1139 en overleden tussen 1182-1190.

8) **HERZELE. — R. van der Linden: Herzele.** — Oost-Vlaanderen, Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen, 9e jg., nr. 3, mei-juni 1960, blz. 62-63 en 65, met 3 illustraties.

Zeer degelijk historisch compendium over een der voornaamste centra van het Land van Aalst.

9) **KERKSKEN. — R. van der Linden: Onze Lieve Vrouw ter Nood.** — Mariaal Tijdschrift, 1960, nr. 4, blz. 125-126, met twee illustraties.

Deze kapel is, volgens de legende, opgericht in 1700 als dank voor de bescherming tegen bandieten. Er wordt daar gebeeweegd voor oogziekten en katrienewielen.

10) **MOORSEL. — F. Courteaux: Het kasteel te Moorsel.** — Oost-Vlaanderen, Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen, 9e jg., nr. 3 mei-juni 1960, blz. 53 en 64, met een illustratie.

Enkele lijnen geschiedenis van het kasteel dat werd gebouwd als lusthuis van Karel de Croy, abt van Affligem, na de brand van zijn kasteel te Meldert. Een later bezitter was Heinte van der Noot, een der leiders van de Brabantse Omwenteling.

11) **RONSE. — A. Cambier: Gids voor de St. Hermeskerk.** — Annalen, Geschiedkundige en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, Ronse, 1959, blz. 9-38, met een illustratie.

De auteur, die reeds veel heeft geschreven over de St. Hermeskerk, biedt de lezer hier een zeer leerrijke gids om dat zeer oud monument te leren kennen.

12) **RONSE. — P. Petrus de Meyer: Gillis Boulet, stichter van een altaar en twee kapelanieën in de St. Hermeskerk** (1446). — Annalen, Geschiedkundige en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, Ronse, 1959, blz. 131-138.

Gillis Boulet uit Brugge, die te Ronse en omgeving veel goederen bezat, doteerde zeer mild de St. Hermeskerk bij testament van 29 juni 1446.

13) **RONSE. — De Rouck Germain: Een 19e eeuws Oudenaards dichter over de Ronsese fiertel.** — Annalen, Geschiedkundige en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, Ronse, 1959, blz. 121-130.

De Oudenaardse spotdichter Jan Baptist de Backer schreef in 1820 een spotdicht over de fiertel te Ronse: « Ieds op de kermis en de omgang te Ronse ». Steller belicht hier de auteur en zijn gedicht.

14) **RONSE. — Gaston van der Merckt: Le fiertel de 1707.** — Annales, Cercle Historique et Archeologique de Renaix et du Tenement d'Inde, Renaix, 1959, pp. 59-120.

Aan de hand van de originele stukken geeft schrijver een uitvoerige beschrijving van de tragische fiertel van 1707 met als voornaamste personage Pierre van Coppenolle.

15) **SCHORISSE. — C. de Rammelaere: De bevolkingsevolutie in het Land van Schorisse** (1569-1796). — Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, blz. 53-98, Gent, 1959.

Deze zeer belangrijke studie is uitgewerkt naar de geest en de methode van de studie over het bevolkingscijfer in de heerlijkheid Nevele door P. Deprez. Tot het Land van Schorisse behoorden: Schorisse, Mater, Rozebeke, St.-Blasius-Boekel, St. Kornelius-Horebeke, St. Maria-Horebeke, Zegelsem. Schrijver heeft in hoofdzaak gebruik gemaakt van de volkstellingen, kommuniekantencijfers en van de parochieregisters.

16) **VIANE. — R. van der Linden: Onze Lieve Vrouw van de Heilige Stee.** — Mariaal Tijdschrift, 1960, nr. 4, blz. 124.

Korte historiek en beschrijving van de kapel van St. Salvator die waarschijnlijk vroeger toegewijd is geweest aan St. Jan de Doper.

GOTTEM. **Valère Gaublomme.**

Boekbespreking

Dr. M. GYSSELING, *Toponymisch Woordenboek*, Tongeren, 1960.

Wanneer er een boek zou worden uitgeroepen als «het» boek van het jaar, dan zou deze eer terecht toekomen, voor wat het Nederlands taalgebied betreft, aan dit werk. Het Nederlandse volk is een werk van hoog wetenschappelijk gehalte rijker, zoals er op taalkundig gebied ieder decennium geen verschijnt. De schrijver heeft zich geen moeite ontzien om de bronnen te repereren, te ekserperen en te bewerken. In een mooie uitgave van Michiels te Tongeren heeft Dr. M. Gysseling, na vele jaren onverdroten arbeid, ons in twee lijvige boekdelen, een werk geschonken van uitzonderlijke waarde. Voor zijn wetenschappelijke zin getuigt de voorzichtigheid, waarmee de auteur sommige verklaringen aanbiedt, terwijl hij deze soms, voorzichtigheidshalve, achterwege laat.

Het werk behandelt slechts de toponiemen die voorkomen in dokumenten van vóór 1226 ! Zodat men verwonderd is er zelfs tal van *-hem* en *-sale* namen niet in aan te treffen, vooral wanneer zij slechts zijn uitgegroeid tot wijknamen. Zo b.v. Wanzele, Huisegem en Malegem te Denderleeuw, Brantegem en Gotegem te Haaltert enz.

In een syntese (blz. 1111-1142), opgemaakt voor zijn aggregaat Hoger Onderwijs — dat schrijver trouwens schitterend veroverde — wordt een overzicht gegeven van de jong-prehistorische toponymie, de Gallo-Romeinse namen, de (in)iacas-namen, het Germaanse in Romania en het Romaans in Germania. Een indices van oude vormen, — van Griekse en een Geografische (samen 250 blz.) verhogen de waarde en de bruikbaarheid van het werk bij raadpleging.

Dit Toponymisch Woordenboek is een werk dat de hoogste lof verdient en tevens ruime steun, opdat waarvan de grondslag werd gelegd, verder moge worden uitgewerkt. Men vraagt zich terecht af hoe Dr. Gysseling het op enkele jaren heeft klaar gespeeld, na zijn dagtaak, nog zo een wetenschappelijke prestatie te verwezenlijken. Hij mag fier zijn over zijn werk, de Nederlanders evenzeer ! En met belangstelling zien wij uit naar zijn woordenboek van Oost-Vlaamse toponiemen !

J. de Brouwer.

FRANS VAN IMMERSEEL, *Paastijdgebakken.* Uitg. in eigen beheer, Waterlostraat, 45, Berchem-Antw. 35 fr.

De gekende glazenier en kunstschilder liet een boekje van 65 blz. verschijnen, fijn geïllustreerd met tal van foto's en pentekeningen van de hand van de schrijver. De Paasviering, die haar weerslag heeft (had) in tal van gebakken, wordt erin behandeld; niet slechts wat gebeurt, en vooral wat gebeurde, in de Nederlanden, maar ook in het Duitse taalgebied werd opgespoord. De schrijver heeft er tal van werken op nageslagen (jammer dat het Folkloristisch Woordenboek van Nederland en Vlaams België, van K. ter Laan, werd vergeten, waar o.m. over Palmpasen nog een en ander te vinden was) en is er zelf op uitgetrokken om de folkloristische overblijfselen of herlevingen op te vissen. Is hij de Palmpaas niet gaan ontdekken op een schilderij van P. Brueghel ? Zo ook kan men de paaseieren opvoeren tot de middeleeuwen als een paasgift aan pastoor en koster.

Een werkje dat aanbeveling verdient bij allen, die belang stellen in oude gebruiken bij ons volk.

J. de Brouwer.

HET LAND VAN AALST

Tweemaandelijks tijdschrift

Voorzitter : Dr H. Vangassen, Steenweg op Denderhoutem, 53, Ninove (tel. (054)316.15).

Beheerder : Albert van Lul, de Nayerlaan, 51, Brussel 19 (tel. (02)44.61.22).

Redaktiesekretaris : E.H. J. de Brouwer, pastorij, Impe (tel. (053)233.61).

Recensiedienst : E.H. V. Gaublomme, pastoor, Gottem (tel. (051)630.80).

Ruildienst : Marcel Cornelis, Dwarsstraat, 21, Denderleeuw.

Prijs van het jaarabonnement voor leden : 100 fr., voor steunende leden : 200 fr. en voor ereleden : 500 fr., te storten op de postrekening « Het Land van Aalst », nr 5869.11. Gewoon losnummer (25 fr.) te bestellen bij de beheerder en te storten op voornoemde postrekening.

INHOUD VAN Nr. 1

1961

J. de Brouwer — Bijdrage tot de Geschiedenis van het Godsdienstig Leven en de Kerkelijke Instellingen in het Land van Aalst tussen 1550 en 1621 (vervolg) 1

J. de Brouwer — De demografische evolutie in enkele dorpen in de omgeving van Aalst gedurende de 17e en 18e eeuw 14

V. Gaublomme — Onze Bibliografie 54

Boekbespreking III

Druk. « De Aankondiger », Dokter De Moorstraat, 6, Aalst - Tel. 248.18.